

የደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልላዊ መንግስት

ደቡብ ምዕራብ ነጋሪት ጋዜጣ

DEBUB MIERAB NEGARIT GAZETA

OF THE SOUTHWEST ETHIOPIA PEOPLE REGION

..... ዓመት ቁጥር .....
.....ቀን ..... 2016 ዓ.ም

በደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች
ክልል ምክር ቤት ጠባቂነት ጠባቂነት
የወጣ

..... Year No.....
.....th ..... /2024

<p>ማውጫ</p> <p>አዋጅ ቁጥር 35/2016 ዓ.ም</p> <p>የደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል መንግስት የባህል ፍርድ ቤቶችን ለማቋቋም እና እውቅና ለመስጠት የወጣ አዋጅ.....ገጽ</p>	<p>Contents</p> <p>Proclamation No.35/2024</p> <p>A Proclamation to Establish and Recognize Customary Courts of the People's Regional Government of Southwest Ethiopia.</p>
<p>መግቢያ</p> <p>የክልሉ መንግስት መሠረታዊ መብቶች እና ሕገ መንግስቱን የማይቃረኑ ባህሎች እንዲያድጉ የማገዝ ኃላፊነት ያለበት በመሆኑ፤</p> <p>ጉዳያቸው በባህላዊ ሥርዓት መሠረት እንዲታይላቸው የሚፈልጉ ተከራካሪዎች የክልሉ ህገ መንግስት በሚፈቅደው መሠረት በሚቋቋሙና እውቅና በሚሰጣቸው የባህል ፍርድ ቤቶች መስተናገድ እንደሚችሉ የተደነገገ በመሆኑ፤</p> <p>ማህበረሰቡ ተደራሽ የፍትህ አገልግሎትን እንዲያገኝ፤ ፍትህን በማስፈን ውጤታማ የሆነ፤ ቀለል ያለ ሥነ-ሥርዓትን የሚከተሉ እና ማህበራዊ መስተጋብርን በማጠናከር ውጤታማ የሆኑ የባህል ፍርድ ቤቶችን ለማደራጀት የሚረዳ ሥርዓት መዘርጋት አስፈላጊ በመሆኑ፤</p> <p>በደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል ህገ መንግስት አንቀጽ 56 ንዑስ አንቀጽ (3) (ሀ) መሠረት የሚከተለው ታውጇል፡፡</p>	<p>Introduction</p> <p>WHEREAS, it is the duty of the state government to support the growth and enrichment of cultures that are compatible with fundamental and human rights, democracy and the provisions of the constitution;</p> <p>WHEREAS, it is provided that parties to a dispute may consent to the resolution of their case by Customary Courts established and recognized in accordance with the regional constitution;</p> <p>WHEREAS, it has become necessary to establish and recognize customary courts that are accessible, effective in fact finding and dispensation of justice, follow simple and flexible procedures, and capable of strengthening social relationship;</p> <p>NOW, THEREFORE, in accordance with sub Article (3) (a) of Article 56 of the Constitution of the Southwest Ethiopia Peoples Regional State, it is hereby proclaimed as follows:</p>

ክፍል አንድ
ጠቅላላ ድንጋጌዎች

1. አጭር ርዕስ

ይህ አዋጅ "የባህል ፍርድ ቤት ለማቋቋም እና እውቅና ለመስጠት የወጣ አዋጅ ቁጥር 35/2016" ተብሎ ሊጠቀስ ይችላል።

2. ትርጓሜ

የቃሉ አግባብ ሌላ ትርጉም የሚያሰጠው ካልሆነ በስተቀር በዚህ አዋጅ ውስጥ፤

1. "ክልል" ማለት የደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያ ህዝቦች ክልል ነው።
2. "ህገ መንግስት" ማለት የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ህገ መንግስት ወይም የደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያ ህዝቦች ክልል ህገ መንግስት ነው።
3. "ምክር ቤት" ማለት በዚህ አዋጅ አንቀጽ 35 መሠረት የተቋቋመ የክልሉ የባህል ፍርድ ቤቶች አስተዳደር ምክር ቤት ነው።
4. "መደበኛ ፍርድ ቤት" ማለት አግባብነት ባለው በክልሉ ሕጎች መሠረት የተቋቋመ የወረዳ ወይም የከተማ አስተዳደር የመጀመሪያ ደረጃ፣ ከፍተኛ እና ጠቅላይ ፍርድ ቤት ነው።
5. "ኃይማኖታዊ ፍርድ ቤት" ማለት በኃይማኖታዊ ሥርዓት መሠረት አለመግባባቶችን ለመፍታት በክልል ህጎች መሠረት የተቋቋመ ፍርድ ቤት ነው።
6. "የባህል ፍርድ ቤት" ማለት በባህል ህግ ላይ ተመስርቶ እንዲሰራ በህግ የተቋቋመ ወይም እውቅና ያገኘ ፍርድ ቤት ነው።
7. "የባህል ህግ" ማለት ባህላዊ ፍርድ ቤቶች ወይም ተቋማቱ የሚሰሩበት የአሰራር ሥርዓት ነው።
8. "ሻማግሌ" ማለት በማህበረሰቡ ባህላዊ ሥርዓት ተመርጦ በባህላዊ ፍርድ ቤቶች የዳኝነት

PART ONE

General

1. Short Title

This Proclamation may be cited as the "South West Region Establishment and Recognition of Customary Courts Proclamation No.35/2024".

2. Definitions

Unless the context requires otherwise, in this proclamation:

1. "**Region**" means the Southwest Ethiopia People's Regional State.
2. "**Constitution**" means the Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia or the Constitution of the People's Region of Southwest Ethiopia.
3. "**Council**" means the Administrative Council of the Regional Customary courts established in accordance with Article 35 of this proclamation.
4. "**Ordinary Court**" means the District or City Court of First Instance, High Court and Supreme Court established under the relevant laws of the State.
5. "**Religious Court**" means a court established under the laws of the regional state to settle disputes based on religious orders.
6. "**Customary Court**" means the court established or recognized by law to operate based on customary law.
7. "**Customary law**" means the procedural rules under which customary courts or institutions operate.
8. "**Elder**" means a person selected by the customary system of the community to discharge judicial and similar matters in

ጉዳዮችን የሚያከናውን ሰው ሆኖ እንደየአካባቢው የባህል ህግ በተለያዩ ስያሜዎች ሊጠራ ይችላል።

9. “**ፀሐፊ**” ማለት ከባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች መካከል የሚመረጥ ሆኖ የባህል ፍርድ ቤቱን በጽሁፍ የሚያግዝ ሰው ነው።

10. “**ባለጉዳይ**” ማለት በባህል ፍርድ ቤት ተከራካሪ፣ ተሸማጋይ፣ ከሳሽ፣ ተከሳሽ፣ ይግባኝ ባይ ወይም መልስ ሰጪ የሆነ ሰው ነው።

11. “**ችሎት**” ማለት የባህል ፍርድ ቤት ሥራውን የሚያከናውንበት ቦታ ነው።

12. “**ኮሚቴ**” ማለት የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎችን እና ፀኑን ለማስመረጥ ሲባል በወረዳ ወይም በከተማ አስተዳደር ፍርድ ቤት የሚሰየም አካል ነው።

13. “**ሰብሳቢ**” ማለት ከባህል ፍርድ ቤት ዳኞች መካከል የተመረጠ የባህል ፍርድ ቤት ሰብሳቢ ነው።

14. “**አጥጋቢ ምክንያት**” ማለት የባህል ፍርድ ቤቱ በሚሰራበት አካባቢ ተጨባጭ ሁኔታ ላይ በመመስረት በባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች እንደ አሳማኝ ምክንያት የሚወሰድ ማናቸውም ዓይነት ምክንያት ነው።

15. “**ሰው**” ማለት የተፈጥሮ ሰው ወይም በህግ የሰውነት መብት የተሰጠው አካል ነው።

3. የጾታ አገላለፅ

ማንኛውም ለወንድ ጾታ የተገለፀው ሴትንም ያካትታል።

4. የተፈጻሚነት ወሰን

1. ይህ አዋጅ ጉዳዩ በባህላዊ ዳኝነት እንዲታይለት ፈቃደኝነቱን ወይም ስምምነቱን በሰጠ ሰው ላይ ተፈጻሚነት ይኖረዋል።
2. ይህ አዋጅ በክልሉ በሚቋቋሙ ወይም እውቅና በሚሰጣቸው የባህል ፍርድ ቤቶች

customary courts and may also be called by different terms according to the local customary law.

9. "**Secretary**" means a person selected from among the elders of the customary court to assist the customary court in writing.

10. "**Party**" means a person who is a litigant, arbitrator, and plaintiff, defendant, appellant or respondent in a customary court.

11. "**Bench**" means the place where the Customary Court discharges its duty.

12. "**Committee**" means a committee organized by the district or city administrative court to facilitate the selection of the elders and secretary of the customary court.

13. "**Chairperson**" means an elder of the customary court selected from among the Judges of the customary court.

14. "**Satisfactory Reason**" means any reason that elders of customary court consider as sufficient reason taking in to account the circumstances of the specific locality where the Customary Court operates.

15. "**Person**" means a natural person or juridical person.

3. Gender Reference

Anything defined by one gender includes the other gender.

4. Scope of Application

1. This proclamation shall apply to a person who gives his consent to have the matter dealt with by customary law.
2. This proclamation shall be applicable to the customary courts established or recognized by the region and the different bodies stated in this

እና በዚህ አዋጅ በተጠቀሱ የተለያዩ አካላት ላይ ተፈጻሚ ይሆናል።

3. በዚህ አዋጅ መሠረት እውቅና ያልተሰጣቸው የባህል ተቋማት ተግባራቸውን እንደተለመደው በባህሉ መሠረት እንዳያከናውኑ አይገድብም።

ክፍል ሁለት

የባህል ፍርድ ቤት መቋቋም፣ አደረጃጀት፣ እዉቅና አሰጣጥ፣ ሥልጣን እና ተግባር

5. የባህል ፍርድ ቤቶችን ስለማቋቋምና እውቅና ስለመስጠት

1. የባህል ሕግን መሠረት አድርገው የሚሰሩ የባህል ፍርድ ቤቶች በዚህ አዋጅ መሠረት በክልሉ ውስጥ በሚገኙ የከተማ እና የገጠር ቀበሌዎች ተቋቁሟል።

2. የባህል ሕግን መሠረት በማድረግ አለመግባባቶችን የሚፈቱ የባህል ፍርድ ቤት አደረጃጀት ያላቸው የህብረተሰብ ተቋማት እውቅና ሊሰጣቸው ይችላል።

6. የባህል ፍርድ ቤት ዓላማ እና መሠረታዊ መርሆዎች

1. የባህል ፍርድ ቤት የሚከተሉት ዓላማዎች ይኖሩታል፡-

ሀ) የክልሉ ህብረተሰብ የባህል ህግ እና እሴቶቹን መሠረት አድርጎ አለመግባባትን እንዲፈታ ማድረግ፤

ለ) በባህል ህግ ላይ የተመሠረተ እና እውነት እና ፍትህን በማስፈን ረገድ የተሻለ የተከራካሪ ወገኖችን ማህበራዊ ግንኙነት ማጠናከር የሚችል የፍትህ አሰጣጥ ሥርዓትን ሥራ ላይ በማዋል የዜጎች ሰብዓዊ መብቶችና የህግ የበላይነት እንዲከበር አስተዋፅኦ ማድረግ፤

ሐ) የክልሉ ህብረተሰብ ተደራሽ የሆነ እና ቀለል ያለ ሥነ-ሥርዓትን የሚከተልና በአነስተኛ ወጪ

proclamation.

3. There is no restriction on customary institutions that are not recognized in this proclamation from carrying out their activities as usual according to the culture.

PART TWO

Establishment, Structure, Recognition, Power and Function of Customary Court

5. Establishment of and Giving Recognition to Customary Courts

1. Customary courts that adjudicate based on customary laws are hereby established in urban and rural kebeles in the region by this Proclamation.

2. Recognition may be given to social institutions organized as customary courts and settle disputes based on customary laws.

6. Purpose and Principles of the Customary Court.

1. The Customary Court shall have the following objectives:

a) To enable the society of the region resolve disputes based on customary laws and societal values;

b) To contribute to the observance of respect for human rights and the rule of law by dispensing justice based on customary law that is better in fact finding and justice, and strengthen the social relations of the disputants;

c) To enable the people of the region get accessible justice service, with simplified procedure and low cost;

የፍትህ አገልግሎት እንዲያገኝ ማስቻል፤

መ) የባለቤትነት ስሜት የተረጋገጠበትና የባህሉን እሴት የሚጨምር የህግ እና የፍትህ ሥርዓት መፍጠር፡፡

2. የባህል ፍርድ ቤት የሚከተሉት መርሆዎች ይኖሩታል፡-

ሀ) በፍቃድ ላይ የተመሠረተ እና አማራጭ ስለመሆኑናቸው

- 1. የባህላዊ ፍርድ ቤቶች እንደ አማራጭ የግጭት እና አለመግባባት መፍቻ ዘዴዎች ሆነው ከመደበኛ ፍርድ ቤቶች ጎን ለጎን ያገለግላሉ፡፡

2. ማንኛውም ተከራካሪ ወገን ካለፍቃዱ በባህል ፍርድ ቤት አይዳኝም፡፡

ለ) ባህላዊ ሥርዓቱ ተግማኒ እንዲሆን ማድረግ

በዚህ አዋጅ የተመለከቱ አስገዳጅ መስፈርቶች እንደተጠበቁ ሆነው የባህል ፍርድ ቤት ማቋቋሚያ እና እውቅና መስጫ ህጎች የባህላዊ ተቋማትን እና አሰራሮችን ተግማኒነት እና ባህላዊ እሴቶችን ባስጠበቀ መልኩ መመስረት ይኖርባቸዋል፡፡

ሐ) የሰብዓዊ መብት ጥበቃ ማድረግ

- 1. በባህል ፍርድ ቤት የሚፈጸሙ ሥነ ሥርዓቶች በሙሉ የባለጉዳይ ወገኖችን ሰብዓዊ መብት ያከበሩ መሆን አለባቸው፡፡
- 2. የባህል ፍርድ ቤት የሰዎችን ማህበራዊ ሁኔታ፣ ዘር፣ ብሔር፣ ዜግነት፣ ማህበራዊ መገኛ፣ ቀለም፣ ቋንቋ፣ ኃይማኖት፣ ፖለቲካዊ ወይም ሌላ እሳቤ፣ ሀብት፣ ትውልድ፣ አካል ጉዳት ወይም ሌላ ደረጃ ላይ ከተመሠረተ አድልዎ ነፃ በሆነ መልኩ መዳኘት

d) To create a legal and justice system that contributes for the growth of the values within which sense of ownership is ensured.

2. The Customary Court shall have the following principles:

a) Established based on consent; and are alternative;

- (1) Customary courts serve as alternative conflict and dispute resolution mechanisms parallel to the regular courts.
- (2) No one may be tried in customary courts against his will.

b) Making the traditional system credible

While maintaining the binding requirements of this proclamation, the establishment and recognition laws of customary courts should be established in the manner that preserves the credibility and cultural values of customary institutions and practices.

c) Protection of human rights

- (1) All procedures performed by customary courts shall respect the human rights of the parties.
- (2) Customary courts shall adjudicate and provide services without discrimination based on people's social status, race, ethnicity, nationality, social origin, color, language, religion, political or other opinion, wealth, generation, disability or other status.

እና አገልግሎት መስጠት አለባቸው።

3. ሴቶች እና ወንዶች በባህል ፍርድ ቤት በእኩልነት መስተናገድ አለባቸው።
4. ባህል ፍርድ ቤት የህፃናትን መብትና ጥቅም የሚያረጋግጥ መሆን አለበት።
5. በባህል ፍርድ ቤት የሚቀርቡ ባለጉዳዮች አስተርጓሚ ይዘው የመቅረብ መብታቸው የተጠበቀ ነው።
6. በባህል ፍርድ ቤት የሚተላለፍ የቅጣት ውሳኔዎች አካላዊ ቅጣትን ጨምሮ ኢ-ሰብዓዊ፣ ጭካኔ የተሞላበት ወይም አዋራጅና ክብረ ነክ መሆን የለባቸውም።
7. በፍርድ አሰጣጥ ሥነ-ሥርዓት ሂደት ወቅት በባህል ፍርድ ቤት የተፈፀመ የሰብዓዊ መብት ጥሰት ይግባኝ ለመጠየቅ በቂ ምክንያት መሆን ይችላል።

መ) ተደራሽነት

ባህል ፍርድ ቤት ማህበረሰቡ በሚገኝበት እና አገልግሎቱ ተደራሽ በሚሆንበት አግባብ እንዲደራጅ እና እውቅና እንዲሰው መደረግ አለበት።

7. የባህል ፍርድ ቤት አደረጃጀት

1. የባህል ፍርድ ቤቶች በክልሉ በሚገኙ በሁሉም የቀበሌ አስተዳደር ሊደራጅ ይችላል።
2. የባህል ፍርድ ቤት መቀመጫ በቀበሌው ውስጥ ይሆናል።
3. የባህል ፍርድ ቤት የሚከተሉት አካላት ይኖረዋል፡-
  - ሀ) የባህል ፍርድ ቤት ሰብሳቢ፣
  - ለ) የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች እና
  - ሐ) ከባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች የሚመረጥ አንድ ፀሐፊ።

- (3) Women and men should be treated equally in customary courts.
- (4) Customary courts should ensure the rights and interests of children.
- (5) Litigants appearing in customary courts have the right to be accompanied by an interpreter.
- (6) Sentencing including corporal punishments passed by customary courts shall not be inhumane, cruel or degrading.
- (7) Human rights violations committed by customary courts during the adjudication process may be grounds for appeal.

d) Accessibility

Customary courts shall be organized where the community is located and recognized where their service is accessible.

7. Structure of the Customary Court

1. Customary Courts may be constituted in all kebeles of the Region.
2. The regular seat of the customary court shall be in the kebele.
3. The Customary Court shall consist of the following organs::
  - a) Chairperson of the Customary Court,
  - b) Judges of the Customary Court and
  - c) One secretary to be selected from among the elders of the customary court.

4. በዚህ አንቀጽ ከንዑስ አንቀጽ (1) እስከ (3) የተዘረዘሩት እና በአዋጁ ሌሎች አንቀጾች የተደነገገው ቢኖርም በአካባቢው ባህል ህግ መሠረት በህብረተሰቡ ዘንድ ለሚታወቅ የባህል ፍርድ ቤት አደረጃጀት፣ አሰያይምና ቋሚ መቀመጫ እውቅና ሊሰጠው ይችላል።

8. የባህል ፍርድ ቤት ሥልጣን እና ተግባር

1. የባህል ፍርድ ቤት ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን ጉዳዮች ተቀብሎ የማየት ሥልጣን ይኖረዋል።

- ሀ) የቤተሰብና የፍትሐብሔር ጉዳይ፤
- ለ) የመንግስት ጥቅም የሌለባቸው ግላዊ ፀባይ ያላቸው የደንብ መተላለፍ ድርጊቶችና ክላሾች በግል አቤቱታ የሚቀርቡ የወንጀል ጉዳዮች፤
- ሐ) በሌሎች ህጎች የሚሰጠው የዳኝነት ሥልጣን።

2. የባህል ፍርድ ቤት የሚቀርብለትን ጉዳይ ማየት የሚችለው ተከራካሪ ወገኖች ጉዳያቸው በባህል ፍርድ ቤት እንዲታይ ፈቃዳቸውን ከሰጡ ብቻ ነው።

3. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) እና (2) ላይ የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ የባህል ፍርድ ቤት የቀረበለትን ጉዳይ ለማየት ከሚከተሉት መስፈርቶች መካከል ቢያንስ አንዱ መሟላት አለበት።

- ሀ) ከተከራካሪ ወገኖች ቢያንስ አንዱ የባህል ፍርድ ቤት ሥልጣን ወሰን በሚገኝ ቀበሌ ውስጥ ነዋሪ ወይም ተወላጅ ከሆነ፤ ወይም
- ለ) ለክርክሩ መነሻ የሆነው ቋሚ ንብረት የባህል ፍርድ ቤቱ የሥልጣን ወሰን በሆነው ቀበሌ ውስጥ የሚገኝ ከሆነ፤ ወይም
- ሐ) የጉዳዩ መነሻ በባህል ፍርድ ቤት የሥልጣን ወሰን ውስጥ የተጀመረ ወይም ፍፃሜ ያገኘ ከሆነ፤ ነው።

4. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) (ለ) ስር የተደነገገው ቢኖርም የባህል ፍርድ ቤት በዐቃቤ

4. Notwithstanding with the provisions of sub articles (1) - (3) of this article and other provisions of this Proclamation, recognition may be given to the structure, nomination and seat of a Customary Court in accordance with the customary law of the locality.

8. Jurisdiction of the Customary Courts

1. The Customary Court shall have a jurisdiction over the following matters:

- a) Family and civil matters;
- b) Petty offences and crimes that are punishable upon complaint; which not in the interest of the government;
- c) Jurisdiction provided by other laws.

2. The Customary Court may assume jurisdiction over the case presented to it only if the disputing parties give their consent to have their case heard by the Customary Court.

3. Without prejudice to the provisions of sub-articles 1 and 2 of this Article, at least one of the following criteria must be fulfilled in order for the Customary Court to proceed with a case before it:

- (a) At least one of the disputant parties is born in or resident of the local administrative unit falling under the jurisdiction of the Customary Court;
- (b) The immovable property subject to the dispute is situated in the local administrative unit falling under the jurisdiction of the Customary Court; or
- (c) The case leading to the dispute was initiated or finalized within the jurisdiction of the Customary Court.

4) Notwithstanding with the provision of sub-article 1(b) of this Article, the Customary Court shall

ህግ ክስ አቅራቢነት የሚቀርቡ የወንጀል ጉዳዮችን በተመለከተ የሚከተሉትን ለመፈፀም ሥልጣን ይኖረዋል፡-

ሀ) የግል ተበዳይን እና በዳይ ወገንን ማስታረቅ፤

ለ) የሚከፈል ካሳን መወሰን፤

ሐ) ወጪና ኪሳራን ማስከፈል፡፡

5. ሥልጣን ያለው ፍርድ ቤት የቀረበለት ጉዳይ በባህል ፍርድ ቤት እልባት ማግኘት አለበት ብሎ ካመነ ወይም የሚያዝ ሕግ ሲኖር በተከራካሪ ወገኖች ፈቃድ ጉዳዩን አይቶ መፍትሄ እንዲሰጥ ለባህል ፍርድ ቤት መምራት ይችላል፡፡

6. በተከራካሪ ወገኖች ፈቃድ በባህል ፍርድ ቤት መታየት የጀመረውን ጉዳይ መደበኛ ፍርድ ቤቶች በዚህ አዋጅ አንቀጽ 33 ንዑስ አንቀጽ (1) መሠረት ካልሆነ በቀር ተቀብሎ የማየት ሥልጣን የለውም፡፡

ክፍል ሶስት

ስለ ባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች

9. የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች የምርጫ መስፈርት

1. የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌ ሆኖ የሚመረጥ ሰው የሚከተሉትን መስፈርቶች ማሟላት አለበት፡፡

ሀ) ዕድሜው ከ40 እስከ 70 ዓመት ሆኖ እንደየአካባቢው ነባራዊ ሁኔታ የዕድሜ ጉዳይ ከ40 ዓመት ዝቅ ወይም ከ70 ዓመት ከፍ የሚልበት ሁኔታ ሊኖር ይችላል፤

ለ) የባህል ፍርድ ቤቱ የሚሰራበትን አካባቢ የባህል ሕግ እና እሴቶች የሚያውቅና የሚያከብር፤

ሐ) በህብረተሰቡ ዘንድ ተቀባይነት ያለው እና ዕርቅ የማውረድ ልምድ ያለው፤

መ) የባህል ዳኝነት የሚፈፀምበት አካባቢ ቋንቋ የሚችል፤

ሠ) በቀበሌው ውስጥ ነዋሪ ስለመሆኑ የሚታወቅ፤

have the following powers in relation to criminal matters to be instituted by the Public Prosecutor:

(a) Reconciling between the private victim and the injured party;

(b) Determining compensation to be paid;

(c) Ensuring the payment of costs.

5) When a court of jurisdiction seizing the matter believes that the case should be resolved by the Customary Court, or there is a law requiring so, it may refer the case to the Customary Court for its resolution based on the consent of the parties

6) A court may not have a power to receive and deal with a matter pending before a Customary Court with the consent of the parties except in accordance with Article 33 sub-article 2 of this Proclamation.

THREE PARTS

ELDERS OF THE CUSTOMARY

COURT

9. Criteria for Selection of Elders of Customary Court

1) A person must fulfill the following criteria to be selected as an elder of a Customary Court:

(a) He who is between 40 and 72 years old;

(b) He who is familiar with and has respect for the customary law and social norms of the place where the Customary Court operates;

(c) He has social acceptance, competence and experience in rendering traditional justice;

(d) He who is fluent in the language of the area where customary justice is performed;

(e) He who is a resident of the locality;

(f) He who is willing to serve as a Customary Court elder;

- ረ) የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌ ሆኖ ለማገልገል ፈቃደኛ የሆነ፤
- ሰ) የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌ ሆኖ ከሚመረጥ ሰው ውስጥ ቢያስ አንዱ ማንበብ እና መጻፍ የሚችል መሆን አለበት፤
- ሸ) የአዕምሮ ጤና እክል ወይም ግዴታውን ለመወጣት የማያስችል የአካል ጉድለት ወይም የጤና ችግር የሌለበት፤
- ቀ) በከባድ ወንጀል የጥፋተኝነት ሪከርድ የሌለው ወይም ጥፋተኛ ተብሎ ከሆነ የተሰየመ፡፡

2. የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች ማሟላት ያለባቸው ተጨማሪ መስፈርቶች አዋጁን ለማስፈጸም በሚወጣ ደንብ ሊወሰን ይችላል፡፡

10. የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች ብዛት

- 1. የባህል ፍርድ ቤት ሰብሳቢ እና ፀሐፊን ጨምሮ አምስት ሽማግሌዎች ይኖሩታል፡፡
- 2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ስር የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ከባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች መካከል ቢያንስ ሁለት ሴቶች መሆን አለበት፡፡
- 3. የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 2 ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ የአካባቢውን ሁኔታ ግምት ውስጥ በማስገባት በመስፈርቱ መሠረት ሴቶችን ማግኘት ካልተቻለ የዳኝነት አገልግሎት እናዳይቋረጥ ወንዶችን መምረጥ አይከለክልም፡፡
- 4. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) እና (2) ስር የተደነገገው ቢኖርም በባህል ህግ መሠረት እንደአስፈላጊነቱ የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎችን ብዛት በተለየ ሁኔታ መወሰን ወይም እውቅና መስጠት ይቻላል፡፡

11. የምርጫ ሂደት

- 1. የወረዳ ወይም የከተማ አስተዳደር ፍርድ ቤት የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎችን ምርጫ የሚያስተባብርና የሚመራ ኮሚቴ

- (g) One of the people selected as an elder of the customary court shall be able to read and write.
- (h) He who doesn't have mental or physical impairment that may hinder him from performing his duties;
- (i) He who is not convicted of a serious crime; or he is reinstated in case he had been previously convicted of such crime.

2) Without prejudice to sub-article 1 of this Article, additional criteria for selection of elders of the customary court may be provided in a regulation and directive to be issued .

10. The Number of Elders of Customary Court

- 1. A customary court shall have at least five elders including the chairperson.
- 2. Without prejudice to Sub-article 1 of this Article, at least one of the elders of the customary court shall be female.
- 3. Notwithstanding with the provisions of sub-articles 1 and 2 of this Article, the number of elders of the Customary Courts may be determined or given recognition in accordance with the customary laws.
- 4. Notwithstanding the provisions under sub-articles (1) and (2) of this Article, it may specifically determine or recognize the number of elders of the Court of Culture as required in accordance with the Law of Culture.

11. Selection process

- 1. A district or city administrative court appoints a committee that coordinates and leads the selection of the elders of Customary Courts.

ይሰይማል።

2. ኮሚቴው የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎችን ለማስመረጥ የቀበሌው አስተዳዳሪ የነዋሪዎችን ስብሰባ እንዲጠራ ያደርጋል።

3. ኮሚቴው በቀበሌ ነዋሪዎች ስብሰባ ላይ የሚመረጡ የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች ማሟላት ያለባቸው መስፈርቶችን በመግለጽ ሰባት ዕድሜዎችን ጥቆማ በመቀበል ድምጽ ያሰጣል።

4. ከተጠቆሙ ግለሰቦች መካከል መስፈርቱን የማያሟላ መኖሩ ከታወቀ ኮሚቴው እንደአስፈላጊነቱ ማጣራት ካደረገ በኋላ ሌሎች ግለሰቦች በዕድሜነት እንዲጠቆሙ ያደርጋል።

5. በወረዳ በከተማ አስተዳደር ፍርድ ቤት የሚሰየመው ኮሚቴ በባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች ሥነ ምግባር እና ብቃት ላይ ያላቸውን ሀሳብ እንዲሰጡ ያደርጋል።

6. የድምጽ አሰጣጡ በአካባቢው ባህል መሠረት የሚደረግ ሲሆን ኮሚቴው ከፍተኛ ድምጽ ያገኙ እና አስፈላጊ መስፈርቶችን ያሟሉትን ያስመርጣል፤ የተመረጡ የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች ከመካከላቸው ሰብሳቢ ይመርጣሉ።

7. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) እስከ (6) የተደነገገው ቢኖርም የሽማግሌዎችን ምርጫ ለማካሄድ የሚረዳ የባህል ሕግ በሚኖርበት ጊዜ ምርጫው በባህል ሥርዓት መሠረት የሚከናወን ይሆናል።

12. ቃለ መሀላ

ለባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌነት የተመረጡ ሽማግሌዎች የምርጫ ውጤቱ ከታወቀ በኋላ የአካባቢው ባህል በሚፈቅደው መሠረት በሀገር ሽማግሌዎች አማካኝነት ቃለ መሀላ እንዲፈጽሙ ይደረጋል።

13. የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች የሥራ ዘመን

1. የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌ የሥራ ዘመን አምስት ዓመት ይሆናል።

2. The committee shall request the kebele administrator to convene the meeting of the Kebele residents.
3. The committee shall explain the criteria for the recruitment of the elders on the residents' meeting and take the nomination of seven candidates out of whom the elders shall be selected.
4. Where it is understood that there are nominees who do not fulfill the criteria, the committee may, as may be necessary, make the nomination of other persons qualifying the criteria.
5. The committee appointed by the district city administration court will give their opinion on the ethics and competence of the elders of the customary court.
6. The voting shall be done according to the local culture and the committee will select those who got the highest votes and meeting the necessary criteria; elected elders of the customary court select a chairperson from among themselves.
7. Notwithstanding the provisions of sub-articles 1-6 of this Article, selection of elders shall be conducted in accordance with the customary law of the locality where there exists a custom helpful to hold such election .

12. Oath

Elders selected for the Customary Court shall be made to take oath by the elders of the community in accordance with the custom of the place where the Customary Court operates upon the announcement of the selection result.

13. Term of Office of the Elders of the Customary Court

1. Term of Office of the elder of the customary court shall be five years.

2. የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌ የሥነ-ምግባር ጉድለት ወይም የብቃት ማነስ ያለበት መሆኑ ካልተረጋገጠ በስተቀር የሥራ ዘመኑን ሳይጨርስ ከሥራው አይነሳም፡፡

3. የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (2) ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ የብቃትና የሥነ-ምግባር ጉድለት መኖሩ ከተረጋገጠ እና በአካባቢው ባህል መሠረት ሥራውን ለመቀጠል የሚያስችል የድጋፍ ድምፅ ካላገኘ ከሥራው ይሰናበታል፡፡

14. ከሥነ-ምግባር እና ብቃት ማጣት ምክንያት ውጭ የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌ ከሥራው የሚነሳበት አግባብ

በዚህ አዋጅ አንቀጽ 13 ስር የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌ በሚከተሉት ምክንያቶች ከሥራው ሊነሳ ይችላል፡፡

1. በፍላጎቱ፤
2. በሞት፣ ወይም ሥራውን መቀጠል በማያስችል የአካል ጉዳት ወይም በሌሎች የጤና እክሎች፤
3. መኖሪያ አድራሻውን በመቀየሩ ምክንያት ሥራውን መቀጠል ካልቻለ፤
4. በዚህ አዋጅ አንቀጽ 9 ንዑስ አንቀጽ (1) ስር የተዘረዘሩት የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች ማሟላት ያለባቸው መስፈርቶች ውስጥ ቢያንስ አንዱን አጉድሎ ከተገኘ፡፡

15. ሥራ መልቀቅን ስለማሳወቅ እና የማሟያ ምርጫ

1. የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌ በዚህ አዋጅ አንቀጽ 14 ንዑስ አንቀጽ (1) እና (3) መሠረት ሥራውን ለመልቀቅ ከአንድ ወር አስቀድሞ ለባህል ፍርድ ቤቱ ሰብሳቢ ሽማግሌ ማሳወቅ አለበት፡፡

2. የባህል ፍርድ ቤት ሰብሳቢ ሽማግሌ በዚህ አዋጅ አንቀጽ 14 ንዑስ አንቀጽ (1) እና (3) ምክንያት ሥራ ለመልቀቅ ከፈለገ ከአንድ ወር አስቀድሞ ለወረዳ ወይም ለከተማ አስተዳደር ፍርድ ቤት ማሳወቅ አለበት፡፡

3. በዚህ አዋጅ አንቀጽ 14 ስር በተዘረዘሩት

2. An elder of a customary court shall not be removed from office before the end of his term of office unless it is proven that he has a moral defect or incompetence.

3. Without prejudice to the Provision of sub-article (2) of this article, if it is confirmed that there is a lack of capacity and ethics and if he does not receive a vote of support to continue his work according to the local culture, he may be removed from his duty.

14. Reasons other than Ethical Problems and Capacity Limitations for Removal of the Elder of the Customary Court

Without prejudice to the provision of Article 13 of this Proclamation, an elder of a Customary Court may be removed from his duty based on the following grounds:

1. Of his own will;
2. By death, physical injury or health issue leading to inability to continue to discharge his duty;
3. Inability to continue discharging his duty by reason of change of his residence;
4. Where he fails to fulfill or unable to maintain the criteria stated under Article 9 Sub-article 1 of this Proclamation.

15. Notification of Resignation and Selection for Replacement

1. Where an elder of the Customary Court is to resign in accordance with Article 14 sub-articles 1 and 3 of this Proclamation, he shall give a one month prior notice to the chairperson of the Customary Court.

2. A chairperson who decided to resign pursuant Article 14 sub-articles 1 and 3, shall give a prior notice to the District or City Administration Court.

3. A chairperson Customary Court elder shall notify

ምክንያቶች የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌ ቁጥር ከጎደለ የባህል ፍርድ ቤቱ ሰብሳቢ ሽማግሌ ለወረዳ ፍርድ ቤት ማሳወቅ አለበት፡፡

4. የወረዳ ወይም የከተማ አስተዳደር ፍርድ ቤት የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌን ለማስመረጥ በተቋቋመው ኮሚቴ መሠረት በጎደለው ሽማግሌ ቦታ በዚህ አዋጅ አንቀጽ 11 የተገለፀውን ሥነ-ሥርዓት በመከተል ተተኪ ሽማግሌ እንዲመረጥ ያደርጋል፡፡

16. የሥራ ነፃነት

1. የባህል ፍርድ ቤቶች ከፖለቲካ፣ ከኃይማኖት፣ ከግል አመለካከት እና ከማንኛውም አካል ተፅዕኖ ነፃ ሆነው በባህል ሕግና እሴቶች ላይ ብቻ ተመስርተው ሥራቸውን ያከናውናሉ፡፡

2. የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች በህሊናቸው፣ በባህል ህግና በማህበረሰቡ እሴቶች ብቻ የሚመሩ ይሆናል፡፡

3. የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች ሥልጣናቸው በሆነ ጉዳይ ላይ በባህል ህግ መሠረት በሰጡት ውሳኔና ትዕዛዝ ምክንያት የወንጀል እና የፍትሐብሔር ተጠያቂነት የለባቸውም፡፡

17. የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌ ግዴታ

ማንኛውም የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌ የሚከተሉት ግዴታዎች ይኖሩታል፡-

1. ሥራው የሚፈልገውን ሥነ-ምግባር ማክበር፤
2. ያታን፣ ኃይማኖትን፣ ጎሳን፣ ዕድሜን፣ የኢኮኖሚ ሁኔታን፣ የፖለቲካ አመለካከትን ወይም ማንኛውንም ሁኔታ መሠረት በማድረግ አድልዎ አለመፈፀም፤
3. በጥቅም ከመስራት ነፃ የመሆን፤
4. አርዳዎ መሆን የሚችል፣ መልካም ፀባይ እና የፍርድ ቤቱን መልካም ስም መገንባት የሚችል የግል ህይወት ያለው መሆን፤
5. ሚስጥር መጠበቅ፤
6. ፍርድ ቤቱ የሚሰጠውን ማንኛውንም ውሳኔ

the District Court where an elder of a Customary Court is missing pursuant to Article 14 of this Proclamation.

4. The District or City Administration Court shall ensure that the Committee established for the election of the elder of the Customary Court replace the missing member following the procedure provided for under Article 11 of this Proclamation.

16. Functional Independence

1. Customary Courts exercise their function based on Customary Laws and values independently of pressures coming from politics, religion, personal outlook and any organ.

2. Elders of the Customary Court shall be guided by their own conscience, by the customary law and the values of the society.

3. Elders of the Customary Court may not be subjected to civil and criminal liability for their decisions and orders they render, pursuant to the customary law, on matters falling within their power.

17. Duties of the Customary Court Elder

Any customary court elder shall have the following duties:-

1. Respecting the required code of conduct;
2. Not to discriminate based on gender, religion, race, age, economic status, political attitude and any other ground;
3. Being free from working for personal gain;
4. Possessing exemplary behavior and a personal life that builds the good will of the Customary Court;
5. Confidentiality;
6. Taking all decisions of the Customary Court as

የራሱ አድርጎ የመውሰድ፤

7. የግል ጥቅሙ ያለበት ጉዳይ ከቀረበ ለሰብሳቢው አሳውቆ እራሱን ከችሎቱ የማንሳት፡፡

18. የሰብሳቢ ሽማግሌ ተግባር እና ኃላፊነት

የባህል ፍርድ ቤት ሰብሳቢ ሽማግሌ በዚህ አዋጅ አንቀጽ 17 ስር ከተዘረዘሩት የሽማግሌዎች ግዴታዎች በተጨማሪ የሚከተሉት ግዴታዎች ይኖሩታል፡-

1. የችሎቱ ቀን ወስኖ ሽማግሌዎች እና ሌሎች ለሚመለከታቸው አካላት የማሳወቅ፤
2. የባህል ፍርድ ቤቱን የሥራ ክንውን ሪፖርት በየሩብ ዓመቱ ለሚመለከተው አካል የመላክ፤
3. ተከራካሪዎችንና ምስክሮችን ቃለ መኃላ ማስፈፀም ወይም እንዲፈፁ የማድረግ፡፡

19. የባህል ፍርድ ቤት ፀሐፊ

1. የባህል ፍርድ ቤት ከባህል ፍርድ ቤቱ ሽማግሌዎች መካከል የሚመረጥ አንድ ፀሐፊ ይኖረዋል፡፡
2. የባህል ፍርድ ቤት ፀሐፊ ሆኖ የሚመረጥ ሰው በዚህ አዋጅ አንቀጽ 9 ስር የተደነገጉትን መስፈርቶች ማሟላት ያለበት መሆኑ እንደተጠበቀ ሆነ ማንበብ እና መፃፍ የሚችል መሆን አለበት፡፡ ተጨማሪ መስፈርቶች በሚወጣ ደንብ የሚወሰን ይሆናል፡፡

20. የባህል ፍርድ ቤት ፀኃፊ ተግባርና ግዴታ

1. የባህል ፍርድ ቤት ፀኃፊ የሚከተሉት ተግባራት ይኖሩታል፡-

- ሀ) ከባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች ጋር በመሆን ወሳኔ ይሰጣል፤
- ለ) በችሎት ላይ በመገኘት በቃል የሚሰጡ አቤቱታና መልስ፣ የቃል ክርክር፣ የምስክሮች ቃል፣ የሚሰጡ ወሳኔዎች እና ትዕዛዞችን ይጽፋል፤
- ሐ) የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች በሚሰጡት ወሳኔ እና ትዕዛዝ ላይ ፊርማቸውን ያስፈርማል፤

that of his own;

7. Withdrawal from the bench where there is conflict of interest.

18. Powers and Duties of the Chairing Elder

A chairing Elder of a Customary Court shall have the following responsibilities in addition to those duties listed under Article 17 of this Proclamation:

1. Fixing a day for the bench and notifying other elders and concerned organs;
2. Submitting the report of the Customary Court to the concerned organ quarterly;
3. Making the disputants or witnesses make oath or ensuring same.

19. Customary Court Secretary

1. The customary court shall have a secretary selected from among the elders of the customary court.
2. A person to be assigned as a Customary Court secretariat shall fulfill the criteria specified under Article 9 of this Proclamation. Additional criteria may be determined by the regulation and directive to be issued.

20. Functions and Duties of the Customary Court Secretary

1. The Customary Court secretary shall have the following functions:-
  - a) Makes a decision together with the elders of the customary court;
  - b) Be present on the bench and record applications and defenses given orally, oral litigation, testimony of the witnesses, judgments and orders to be given;
  - c) Makes the orders and judgments of the elders to be signed;

መ) ክስ የሚሰማበት የመጀመሪያ ቀን ቀጠሮ በመያዝ ለተከራካሪ ወገኖች ያሳውቃል፤

ሰ) የሚቀርቡትን ልዩ ልዩ ሰነዶች እና ማስረጃዎች ይቀበላል፤ በሥርዓት ይይዛል፤

ረ) መዝገብ ያደራጃል፤ ቁጥር ይሰጣል፤

ሳ) የውሳኔ እና የይግባኝ ግልባጭ ይሰጣል፤

ሸ) የሥራ ክንውን ሪፖርት ያዘጋጃል፤ ለሰብሳቢ ዳኛ ያስረክባል፤ ቀሪውን ያደራጃል፤

2. የባህል ፍርድ ቤት ፀኑ ሰነድ የሚከተሉት ግዴታዎች ይኖሩታል፡-

ሀ) በዚህ አዋጅ አንቀጽ 17 ስር ስለ ሽማግሌዎች የተዘረዘሩት ግዴታዎች ይኖሩታል፤

ለ) ባለመግባባት ውስጥ ላሉ ግራ ቀኝ ወገኖች ክስ፣ አቤቱታና መልስ አለማዘጋጀት፤

ሐ) የባህል ፍርድ ቤት ፀኑ ሰነድ ሥራውን ለመልቀቅ ከአንድ ወር አስቀድሞ ለባህል ፍርድ ቤቱ ሰብሳቢ ሽማግሌ የማሳወቅ ግዴታ አለበት፡፡

21. ተጠያቂነት

የባህል ፍርድ ቤት ሰብሳቢ፣ ሽማግሌዎች እና ፀሐፊው በዚህ አዋጅ የተጠቀሱት ግዴታዎችና በሌሎች ህጎች ያላቸውን ኃላፊነቶች ሳይወጡ ከቀሩ በባህል ህግ መሠረት ወይም በሚወጣ ደንብ እና አግባብነት ባላቸው ሌሎች ህጎች መሠረት የሚጠየቁ ይሆናል፡፡

22. ጥቅማ ጥቅም

በባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች እና ፀኑዎች የሚሰጡት አገልግሎት በፍቃደኝነት ላይ የተመሠረተ እና ለአካባቢው ህብረተሰብ በነፃ የሚሰጥ ነው፡፡

d) Fixes the date for the first hearing and notifying same to the plaintiff;

e) Receives adduced evidences and documents; keeps them them properly;

f) Organizes a file; Gives the files a number.

g) Gives copy of a judgement and appeal;

h) Organizes reports; hands them to the Chairperson of the Customary Court and organizes the rest.

2. The Customary Court secretary shall have the following Obligations:

a) Those duties enumerated under Article 17 of this Proclamation in relation to the elder of the Customary Court;

b) Refraining from preparing statements of claims and of defenses for the disputant parties;

c) The secretary of the customary court shall give a one month prior notice to the chairperson of the Customary Court.

21. Accountability

A chairperson, elders and secretary of the Customary Court who fail to discharge duties entrusted to them in accordance with this proclamation or other relevant laws shall be made accountable in accordance with the customary law or a regulation to be issued and other relevant laws.

22. Benefits

The services provided by the elders and the secretary of the customary court are voluntary and free to the local community.

ክፍል አራት

ስለ ችሎት

23. ችሎት የሚካሄድበት ጊዜ እና ቦታ

1. የባህል ፍርድ ቤት ለህዝብ ግልፅ በሆነ ስፍራ ችሎቱን ያካሂዳል።
2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ስር የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ የተከራካሪ ወገኖችን የግል ህይወት፣ የህዝብ ሞራልና ደህንነትን ለመጠበቅ ወይም የባህል ህጉ በሚፈቅደው ሌላ ምክንያት ጉዳዩ ለብቻ ወይም በዝግ ችሎት እንዲታይ ለማድረግ ይችላል።
3. የባህል ፍርድ ቤት ችሎትን የሚያካሂድበት ቦታ እንደ ጉዳዩ ዓይነት የሚወሰን ሆኖ፣ ከሚከተሉት በአንዱ ሊሆን ይችላል፡-
  - ሀ) በዛፍ ጥላ ስር፣
  - ለ) ለዚህ ዓላማ በተዘጋጀ ወይም በተሰጠ አዳራሽ፣
  - ሐ) የባህል ህጉ በሚፈቅደው መሠረት የተመረጡ ሌሎች ቦታዎች።
4. የባህል ፍርድ ቤት በቋሚነት ችሎቱን የሚያካሂደው የህብረተሰቡን እምነት እና ባህል መሠረት በማድረግ በሳምንት አንድ ቀን ይሆናል።
5. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (4) ስር የተደነገገው ቢኖርም የባህል ፍርድ ቤቱ በሚቀርበው ጉዳይ ብዛት መሠረት በቋሚነት ችሎቱን የሚያካሂድበትን ጊዜ መወሰን ይችላል።
6. ችሎቱ በቋሚነት የሚሰበራበት ቀን በችሎቱ የሚወሰን ሆኖ የወረዳ ወይም የከተማ አስተዳደሩ ፍርድ ቤት እና የባህል ፍርድ ቤቱ በሚሰበራበት አካባቢ ያለ ህብረተሰብ እንዲያውቀው መደረግ አለበት።
7. በዚህ አንቀጽ ከንዑስ አንቀጽ (4) እስከ (6) የተደነገገው ቢኖርም የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች ያደረገ ወይም አስቸኳይ ጉዳይን ለማየት ችሎት የሚኖርበትን ተጨማሪ ቀን ሊወስኑ ይችላሉ። ይህንንም ለሚመለከታቸው አካላት ማሳወቅ አለባቸው።

**PART FOUR
ABOUT BENCH**

23. Time and Place of the Bench

1. Customary Court shall conduct its Bench at a place open to the public.
2. Without prejudice the provision of sub-article 1 of this Article, the Customary Court shall hear the case in camera where it is required to protect the privacy of the disputing parties, morality and security of the public or another ground as may be provided under customary laws.
3. The place of conducting the Bench shall be decided based on the circumstance of the case; and which may include the following:
  - a) Under the shade of a tree;
  - b) In a hall built or given for this purpose;
  - c) Other places selected based on customary laws.
4. The Customary Court shall conduct the Bench once a week on regular bases.
5. Notwithstanding the provision of sub-article 4 of this Article, the Customary Court shall decide the time of conducting the Bench regularly based on the number of cases coming to the Customary Court.
6. While the day of conducting the Bench shall be decided by the Court, the District Court or city administration court and the public at which the Customary Court carries out its functions shall be notified.
7. Notwithstanding with the provisions of sub-articles (4) – (6) of this Article, the elders may fix another day of the Bench to entertain ongoing or emergency cases. They shall notify this decision to other concerned bodies.

24. የሥራ ቋንቋ

1. የባህል ፍርድ ቤቱ የሥራ ቋንቋ ባህሉ የሚፈፀምበት ቋንቋ ነው።
2. ባህሉ የሚፈፀምበት ቋንቋን የማይችል ሰው ሲያጋጥም ከአካባቢው ህብረተረሰብ ወይም ቋንቋውን መተርጎም የሚችል ሰው እንዲያግዘው የባህል ፍርድ ቤቱ ያመቻቻል።

25. ፈቃደኝነት የሚረጋገጥበት ሁኔታ

1. በባህላዊ ፍርድ ቤቶች ዘንድ ጉዳዩ እንዲታይለት በግልፅ በፅሁፍ ፍቃዱን ያልገለፀን ሰው ጉዳይ በተመለከተ ባህላዊ ፍርድ ቤቶች ጉዳዩን የማየትም ሆነ የመወሰን ሥልጣን የላቸውም።
2. ለባህል ፍርድ ቤት ክስ ወይም መልስ ያቀረበ ወገን በባህል ፍርድ ቤት ለመስተናገድ ፈቃዱን እንደሰጠ ይቆጠራል። ሆኖም ባህላዊ ፍርድ ቤት ዘንድ መቅረብ ብቻውን ፈቃድ እንደመስጠት አይቆጠርም።
3. ተከላኝ መጥሪያ ደርሶት ከቀረበ በኋላ ለቀረበበት ክስ መልስ እንዲሰጥ ከመደረጉ በፊት ጉዳዩ በባህል ፍርድ ቤት እንዲታይ ፈቃደኛ መሆኑ ተጠይቆ መረጋገጥ አለበት።
4. ከላኝ ወይም ተከላኝ ጉዳዩ በባህል ፍርድ ቤት እንዲታይ ፈቃዱን ከሰጠ በኋላ ፈቃዱን ማንሳት አይችልም።
5. በህግ ወይም በፍርድ ምክንያት ችሎታ የሌላቸው ሰዎች ፈቃዳቸውን የሚሰጡት በሞግዚታቸው ወይም በአስተዳዳሪያቸው አማካይነት ነው።

26. በሥራ ላይ ስለሚውል ህግ እና ስለ ይርጋ

1. የባህል ፍርድ ቤት ሥራ ላይ የሚያውለው ሕግ ፍርድ ቤቱ በሚሰራበት አካባቢ ያለን የባሕል ህግ ነው።
2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ስር የተደነገገው

24. Working Language

1. The working language of the customary court shall be the language in which the culture is practiced.
2. The Customary Court shall assign an interpreter from among the public to give assistance in case where a person who does not understand the language in which the culture is performed, is a party to the proceeding.

25. Proof of Consent

1. Customary courts shall not have the authority to hear or decide on the case of a person who has not given his consent in writing to have the case heard by the customary courts.
2. A person who filed his suit or application to a Customary Court shall be presumed to have given his consent to the jurisdiction of the Court. However, appearing before a customary court shall not be considered to be consent by itself.
3. The defendant who appeared after the summon is duly served upon him shall be asked his consent to verify whether he desires his case be adjudicated by a Customary Court before letting him present his statement of defense.
4. A plaintiff or a defendant who gave his consent to the jurisdiction of the Customary Court may not revoke it.
5. Persons who are incapable by law or by court shall give their consent through their guardian.

26. Applicable Law and period of Limitation

1. The law which the Customary Court ought to apply shall be the customary law of the place where it carries out its function.
2. Notwithstanding with the provision of sub-article 1 of this Article, the customary law shall not be

ቢኖርም የባህል ሕጉ ከሚከተሉት ነጥቦች ውስጥ አንዱ ሲገኝ ተፈጻሚነት አይኖረውም።

- ሀ) የተፈጥሮ ፍትህን የሚቃረን ከሆነ፤ ወይም
- ለ) የማህበረሰቡን ሞራልና ግብረ-ገብ የማያከብር ከሆነ፤ ወይም
- ሐ) በሰዎች መካከል በእምነት፣ በጾታ፣ በቀለም፣ በዕድሜ፣ በአካል ጉዳት፣ በብሔር፣ በፖለቲካ አመለካከት፣ በሀብት ወይም በሌላ ምክንያት አድልዎን የሚፈጥር ከሆነ፤ ወይም
- መ) ሰብዓዊ መብትን የሚፃረር ከሆነ።

3. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (2) ስር የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ የባህል ፍርድ ቤቶች ሴቶችን፣ ህፃናትን፣ አካል ጉዳተኞችን፣ አረጋጊያንን እና ለጥቃት ተጋላጭ የሆኑ የሕብረተሰብ ክፍሎችን መብቶች የበለጠ የሚያረጋግጡ የባሕል ሕጎችንና አሰራሮችን ሥራ ላይ ማዋል ይችላሉ።

4. አግባብነት ባላቸው ህጎች ስለ ይርጋ የተቀመጡ ድንጋጌዎች የባህል ፍርድ ቤት ቀርበው በሚታዩ ጉዳዮች ላይ ተፈጻሚነት አይኖራቸውም።

27. የጉዳዮች አቀራረብ ሥነ-ሥርዓት

- 1. ጉዳዩ በባህል ፍርድ ቤት እንዲታይለት የሚፈልግ ሰው የባህል ፍርድ ቤቱ ፀኃፊ ዘንድ በማቅረብ ጉዳዩ የሚሰማበትን ቀን ቀጠሮ ያስይዛል።
- 2. የባህል ፍርድ ቤት ጉዳዩን መስማት ከመጀመሩ በፊት በባህል ህጉ መሠረት መገኘት ያለባቸው ሽማግሌዎች ውስጥ ቢያንስ ሶስቱ መሟላታቸው መረጋገጥ አለበት።
- 3. ጉዳዩ ለመስማት በተቀጠረበት ቀን ከሳሹ ችሎት ፊት ብቻውን ቀርቦ ጉዳዩን ማቅረብ አለበት።
- 4. የባህል ፍርድ ቤት የቀረበውን ክስ ወይም አቤቱታ ለማየት ሥልጣን የሌለው ከሆነ ወይም ከሳሽ በጉዳዩ ላይ መብት ወይም ጥቅም የሌለው ከሆነ ወይም የክስ ምክንያት የለውም ብሎ ያመነ እንደ ሆነ ተከሳሽን መጥራት ሳያስፈልግ ጉዳዩን ዘግቶ ከሳሽን ማሰናበት ይችላል።
- 5. ክስ ወይም አቤቱታ የቀረበበት ሰው በባህል ፍርድ ቤት ቀርቦ መልስ እንዲሰጥ ሽማግሌዎች ሲያምኑ

applicable where it has anyone of the following shortcomings:

- a) Where it contravenes natural justice; or
  - b) Where it negates moral and morality; or
  - c) Where it discriminates between people based on religion, sex, appearance, age, disability, race, political attitude, wealth, or any other grounds; or
  - d) Where it violates any human rights.
3. Without prejudice to the provision of sub-article 2 of this Article, Customary Courts may apply customary laws and practices, which may favor the rights of women, children, people with disability and other vulnerable segments of the society.
4. The provisions of the relevant laws about period of limitation shall not be applicable to cases brought before the customary court.

27. Applicable Procedures

- 1. A person who desires his case to be adjudicated by Customary Court shall contact the Secretary of Customary Court, who sets the day for the hearing.
- 2. The required number, at least three of elders of the Customary Court need to be fulfilled in accordance with customary law before the commencement of hearing of the case.
- 3. The plaintiff shall appear and present his case before the Bench on the day of appointment.
- 4. The Customary Court shall dismiss the case without the need to call the defendant where the suit or application so brought does not fall under its jurisdiction, or the plaintiff has no vested interest to institute the suit in accordance with customary law, or where it believes that there is no cause of action.
- 5. The summon shall be sent to a person against whom the suit or application is instituted through a person trusted by elders of the Customary Court to

ጥሪውን ሊያደርስ ይችላል ብለው ባመኑት ሰው አማካኝነት መጥሪያ እንዲደርሰው ይደረጋል።

6. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (5) መሠረት መጥሪያ ደርሶት የቀረ ሰው ለሁለተኛ ጊዜ ጥሪ ይደረግለታል።

7. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (6) ስር በተደነገገው መሠረት ጥሪ የተደረገለት ሰው መቅረብ ካልቻለ በአካባቢው የባህል ሕግ መሠረት ህዝባዊ አገልግሎት መስጠት በሚያስችል ሁኔታ አስፈላጊውን እርምጃ ሊወስድ ይችላል።

8. ተከላኝ በጥሪው መሠረት በቀን ቀጠሮ ከቀረበ የቀረበበት ክስ ወይም አቤቱታ በችሎት በዝርዝር ሊገለፅለት ይገባል።

9. ተከላኝ በባህል ፍርድ ቤቱ ቀርቦ ጉዳዩ እንዲታይለት ፈቃደኝነቱን ከሰጠ በኋላ የቀረበበትን ክስ ወይም አቤቱታ እንዲሰማ ተደርጎ የቀረበበት ክስ ላይ መልስ እንዲሰጥ ማዘዝ ወይም ሌላ እርምጃ መውሰድ ይቻላል።

10. ተከላኝ የቀረበበትን ክስ ወይም አቤቱታ ያመነ እንደሆነ፣ የባህል ፍርድ ቤቱ በሚሰራበት አካባቢ ባለው የባህል ሕግ መሠረት ወዲያውኑ ውሳኔ ወይም አስፈላጊውን ትዕዛዝ ይሰጣል።

11. ተከላኝ የቀረበበትን ክስ የካደ እንደሆነ የባህል ፍርድ ቤቱ አስፈላጊ ሆኖ በተገኘ መንገድ አጣርቶ ውሳኔ መስጠት ይችላል።

12. ተከራካሪ ወገኖች የጉዳዩ መሰማት ሂደት ከተጀመረ በኋላ ሳይቀርቡ የቀሩ እንደሆነ፣ የባህል ፍርድ ቤቱ በባህል ህጉ መሠረት አስፈላጊውን ትዕዛዝ መስጠት ይችላል።

13. በዚህ አንቀጽ ከንዑስ አንቀጽ (1) እስከ (11) የተደነገገው ቢኖርም፣ የባህል ፍርድ ቤት የቀረበለትን ጉዳይ ሲመለከት የባህል ፍርድ ቤቱ በሚሰራበት አካባቢ ያለውን ሌላ የባህል ሥነ-ሥርዓት ሕግን መከተል ይችላል።

14. ከላኝ የሚያቀርበው ክስ ወይም አቤቱታ ወይም ተከላኝ የሚያቀርበው መልስ በፅሁፍ መሆን አለበት።

appear with his statement of defense.

6. Where a person failed to appear after the summon was duly served upon him in accordance with sub-article 5 of this Article, he shall be served for a second time.

7. Necessary measure shall be taken in accordance with local customary law against a person who failed to appear after duly summoned according to sub-article 6 of this Article.

8. The suit or application shall be explained on the Bench to the defendant who appeared after duly served the summon.

9. The Customary Court shall order the defendant to present his defense or shall take necessary measure after ensuring his consent to the jurisdiction of the Court.

10. Where the defendant admits the suit or application against him, the Customary Court shall give judgment or necessary order in accordance with the customary law of the place where the Customary Court carries out its function.

11. Where the defendant denies the suit against him, the Customary Court may give decision after ascertaining the matter in a manner deemed necessary

12. Where the disputing parties fail to appear after the hearing of the case has commenced, the Customary Court shall take an appropriate measure in accordance with customary law.

13. Notwithstanding the provisions of sub-articles 1-11 of this Article, the Customary Court may follow any other procedure of customary law of the place where it carries out its functions.

14. The suit or application instituted by the plaintiff or the defense presented by the defendant shall be in writing.

- 15. በባህል ፍርድ ቤት የሚታየው ጉዳይ ላይ ማንኛውም ወገን በጠበቃ ክርክር ማቅረብ አይችልም፡፡
- 16. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (15) የተደነገገው ቢኖርም ተከራካሪ ወገኖች በቤተሰብ አባል ወይም ፍርድ ቤቱ የሚሰራበት አካባቢ ባለው የባህል ሕግ መሠረት ለሚፈቀድለት ሰው መወከል ይችላሉ፡፡
- 17. በግል አቤቱታ የሚታዩ ወንጀልን ወይም ደንብ መተላለፍን አስመልክቶ ጉዳዩ በባህል ፍርድ ቤት እንዲታይ ያመለከተ ወገን ፖሊስ ዘንድ ምርመራ እንዲጣራ ማመልከት አይችልም፡፡ የተጀመረ ምርመራ ካለም እንዲቋረጥ ይደረጋል፡፡
- 18. በመደበኛ ፍርድ ቤትም ሆነ በሌላ የባህል ፍርድ ቤት አስቀድሞ ጉዳዩን መመልከት የጀመረ ፍርድ ቤት ጉዳዩን አይቶ ለመወሰን የቀዳሚነት ሥልጣን ይኖረዋል፡፡
- 19. በመደበኛ ወይም በባህል ፍርድ ቤት ታይቶ ወሳኔ ባገኘ ጉዳይ ላይ በተመሳሳይ ፍሬ ነገር ላይ ተመሳሳይ ባለመብት በድጋሚ ጉዳዩ እንዲታይለት ለመደበኛም ሆነ ለባህል ፍርድ ቤት ለማቅረብ አይችልም፡፡

- 15. No party may be represented by legal attorney on any case proceeding before the Customary Court.
- 16. Without prejudice to the provision of sub-article 15 of this Article, he may be represented by a member of his family or by another person who is allowed by the customary law of the place where the Court carries out its function.
- 17. A party who has applied for the case to be heard by a customary court regarding a crime or violation of a rule by private petition shall not apply for an investigation by the police. Where there is any investigation initiated, it shall be terminated.
- 18. A court, be it is a regular court or a customary court that has already begun hearing the case shall have priority jurisdiction to adjudicate the case.
- 19. Where a matter has been adjudicated by a regular or customary court, the same and interested party shall not bring the case to a regular or customary court for the same substance.

28. ምስክር ስለመስማት

- 1. የባህል ፍርድ ቤት የያዘውን ጉዳይ ያብራራል ብሎ ያመነውን ወይም በተከራካሪ ወገኖች የተቆጠሩ ምስክሮች እንዲቀርቡ ጥሪ ያደርጋል፡፡
- 2. ምስክር እንዲሆን በባህል ፍርድ ቤት ጥሪ የደረሰው ሰው በቂ ባልሆነ ምክንያት ለመቅረብ ፈቃደኛ ካልሆነ የባህል ፍርድ ቤቱ በባህል ሕግ መሠረት እንዲቀርብ አስፈላጊውን እርምጃ መውሰድ ወይም በቀበሌ አስተዳደር በኩል ተገዶ እንዲቀርብ ማዘዝ ይችላል፡፡

28. Hearing of Witnesses

- 1. A Customary Court shall summon any person who it considers as in a position to explain about the case at hand or persons mentioned by litigants as witness.
- 2. Where it is understood that a person called to testify failed to show interest to appear without good cause, the Customary Court shall take necessary measure to compel the attendance of such person in accordance with the customary law or issue arrest warrant so that Kebele administrator shall secure his attendance.

29. ስለ መኝታ

- 1. የባህል ፍርድ ቤት ክስ፣ አቤቱታ፣ መልስ እንዲሁም ምስክር ከመስማቱ በፊት ተከራካሪ

29. About Oath

- 1. Before hearing a suit, defense or witness, the Customary Court shall make the parties and

ወገኖች ወይም ምስክሮች የባህል ፍርድ ቤቱ በሚገኝበት አካባቢ ባህል መሠረት ወይም በግለሰቡ እምነት መሠረት መኃላ እንዲፈፀሙ ያደርጋል።

2. ማንኛውም ሰው በአቤቱታ ውስጥ ተለይቶ የተገለፀን ሌላ ሰው ድርጊት መፈጸሙን ወይም አለመፈፀሙን መኃላ ፈፅሞ እንዲታመንለት ለባህል ፍርድ ቤት አቤቱታ ማቅረብ ይችላል።
3. የባህል ፍርድ ቤት በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (2) መሠረት አቤቱታ ሲቀርብለት ጉዳዩ የሚመለከታቸውን አካላት እንዲቀርቡ ካደረገ በኋላ በአካባቢው ባህል መሠረት መኃላ ፈፅመው እወኔታውን እንዲያወጡ ያደርጋል።
4. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (2) እና (3) መሠረት ማመልከቻ ቀርቦበት መኃላ ፈጽሞ ለመተማመን ፍላጎት የሌለው ወገን ሲገኝ የተጠረጠረበትን ጉዳይ ተጨማሪ ማጣራት በማድረግ አስፈላጊውን ትዕዛዝና ውሳኔ ይሰጣል።

30. በአካል ተገኝቶ ጉዳዮችን ስለማየት
የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች ለግጭቱ ምክንያት በሆነው ቦታ ላይ በአካል ተገኝቶ ማጣራት ይችላሉ።

- 31. የውሳኔ አሰጣጥ ሂደት**
1. የባህል ፍርድ ቤት የቀረበለት ጉዳይ በእርቅ እንዲያልቅ ጥረት ያደርጋል።
  2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) መሠረት ጉዳዩ በእርቅ ከተጠናቀቀ ችሎቱ የስምምነቱን ወጤት መዝግቦ ተከራካሪዎችን ያሰናብታል።
  3. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (2) መሠረት በእርቅ ላይ ከተደረሰ ስምምነቱ በባህል ፍርድ ቤቱ እንደተሰጠ ውሳኔ ተቆጥሮ እንዲፈፀም ይደረጋል።

witnesses take oath in accordance with the custom of the place where the Customary Court is located or based on his own religion.

2. Any person may apply to the Customary Court and request that a person shall take oath as to whether he committed or omitted the act he is suspected of as specified in the application and thereby be trusted.
3. Where the application is lodged in accordance with sub-article 2 of this Article, the Customary Court shall call concerned bodies and make them take oath to reveal the truth.
4. Where a person failed to give his consent to take oath to be trusted in accordance with sub-article 2 and 3 of this Article, he shall be presumed to have committed the act and the Customary court shall take necessary measure against him based on the customary law.

30. Ascertaining Cases by Observation
Elders of the Customary Court may physically present at a place and ascertain the cases.

- 31. Procedure of Giving Judgement**
1. The Customary Court shall exert efforts to settle the dispute before it by compromising agreement.
  2. The Bench shall dismiss the case after recording the agreement where the parties to the dispute reach an agreement in accordance with Article 1 of this Article.
  3. The agreement reached at in accordance with sub-article 2 of this Article shall be considered as the decision given by Customary Court and will be executed accordingly.

4. በዚህ አንቀጽ ከንዑስ አንቀጽ (1) እስከ (3) በተደነገገው መሠረት ጉዳዩ በተከራካሪ ወገኖች መካከል በሚደረግ እርቅ መፍትሄ መስጠት ካልተቻለ የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች ጉዳዩን በማጣራት የአካባቢው የባህል ሕግ የሚፈቅደውን ሥርዓት በመከተል በጉዳዩ ላይ ተገቢውን ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ ይሰጣሉ፡፡
5. ሽማግሌዎች ለሰጡት ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ መነሻ ያደረጉትን የባህል ሕግ እና ምክንያት በግልፅ ለተከራካሪ ወገኖች በችሎት ላይ ማሳወቅ አለባቸው፡፡
6. ሽማግሌዎች በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (4) እና (5) መሠረት በተሰጠ ውሳኔ ላይ ተከራካሪ ወገኖች እንዲፈፁ ለማግኘት ጥረት ያደርጋሉ፡፡

32. የውሳኔ ዓይነቶች

1. የባህል ፍርድ ቤት ከሚከተሉት የውሳኔ ዓይነቶች ውስጥ አንዱን ወይም ከአንድ በላይ ውሳኔዎችን አጣምሮ መስጠት ይችላል፡-

- ሀ) ጥፋተኛ መሆኑ የተረጋገጠውን ሰው መምከር፤ መግሰጽ እና ማስጠንቀቅ፤
- ለ) ካላ ማስከፈል፤ ንብረት ማስመለስ፤ ዋጋ መወሰን ወይም የንብረትን ግምት ማስከፈል፤ ከኢኮኖሚ ጉዳት ጋር ተያይዞ የሚቀርቡ የትኛውንም ጥያቄ ማስከበር፤
- ሐ) የተከሰሰ ወገን አንድን ድርጊት ተመልሶ እንዳይፈፅም ወይም እንዲፈፅም ማድረግ፤
- መ) ወጪ እና ኪሳራ፤
- ሠ) ህዝባዊ ወይም መንግስታዊ የልማት ስራ ያሰራል፤
- ረ) የገንዘብ ቅጣት፤
- ሰ) የባህል ፍርድ ቤቱ በሚሰራበት አካባቢ ባሉ የባህል ሕጎች ተቀባይነት ያላቸው ሌሎች ውሳኔዎች፡፡

2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ስር የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ የባህል ፍርድ ቤት ከዚህ በላይ የተዘረዘሩትን የውሳኔ ዓይነቶች ሲያስተላልፍ በአካባቢው የባህል ህግ መሠረት በገንዘብ ወይም

4. Where the case is not settled by agreement reached between the disputing parties in accordance with Sub-Articles 1-3 of this Article, the elders of the Customary Court shall give a mediated judgment or order in accordance with the customary law.
5. The elders shall explain for the parties on Bench the customary law and the reason on which they relied to reach mediated judgment or order.
6. The elders should endeavor to enable the disputing parties to reach agreement on the decisions given in accordance with sub-article 4 and 5 of this Article and implement the same.

32. Types of Judgment

1. The Customary Court may give one or more of the following judgements:-

- a) Advising and giving admonition to the person found at fault;
- b) Compensation, returning property, deciding the value or amount of the property, upholding any request concerning damages to economic rights;
- c) Making the person sued do or refrain from doing a specific act;
- d) Costs;
- e) Compulsory labour;
- f) Fines;
- g) Any other order acceptable under customary laws of the place at which the Customary Court carries out its function.

2. Without prejudice to the provisions of sub-article 1 of this Article, the Customary Court may make orders under Sub-Article 1 of this Article be executed in cash or in kind.

በዓይነት እንዲፈፀም መወሰን ይችላል።

33. ይግባኝ

1. በባህል የፍርድ ቤት ውሳኔ ላይ ቅሬታ ያለው ወገን ቅሬታው ከሚከተሉት ነጥቦች ውስጥ በአንዱ ምክንያት ለወረዳ ወይም ለከተማ አስተዳደር ፍርድ ቤት ይግባኝ ማቅረብ ይችላል።

(ሀ) የተከራካሪ ወገኖችን የእኩልነት መብት የማያከብር የባህል ህግ ስራ ላይ ከዋለ፤

(ለ) የመሰማት መብት ወይም የቀረበውን ክርክር ለማረጋገጥ በአንድ ወገን የቀረበ ወሳኝ የሆነ ማስረጃን አለመቀበል ወይም ለመቀበል ፈቃደኛ አለመሆን፤

(ሐ) በሕገ መንግስት እና አገራችን በተቀበለቻቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶች ውስጥ የተገለፁ ሰብዓዊ መብቶችና መሠረታዊ ነፃነቶችን የሚጥስ የባህል ሕጎች እና አሰራሮች ስራ ላይ ከዋሉ።

2. የባህል ፍርድ ቤት በሚሰጠው የእርቅ ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ ላይ ቅሬታ ያለው ሰው ውሳኔው ከተሰጠበት ቀን ጀምሮ ባሉት 15 ቀናት ውስጥ የውሳኔው ግልባጭ እንዲሰጠው መጠየቅ አለበት።

3. የባህል ፍርድ ቤት የውሳኔው ግልባጭ ከተጠየቀበት ቀን ጀምሮ በ15 ቀናት ውስጥ የውሳኔውን ግልባጭ ለጠየቀው ወገን መስጠት አለበት።

4. በባህል ፍርድ ቤት ውሳኔ ላይ ቅሬታ ያለው ወገን የውሳኔ ግልባጩን ከወሰደበት ቀን ጀምሮ ባሉት 15 ቀናት ውስጥ ለመጀመሪያ ደረጃ ወይም ለከተማ አስተዳደር ፍርድ ቤት ቅሬታውን ማቅረብ አለበት።

5. በዚህ አንቀጽ ከንዑስ አንቀጽ (2) እስከ (4) የተደነገገው ቢኖርም የወረዳ ፍርድ ቤት ወይም የከተማ አስተዳደር ፍርድ ቤት በባህል ፍርድ ቤት አሳማኝ ምክንያት መቅረቡን ካረጋገጠ ከላይ በተጠቀሰው ቀን ሳይገደብ የውሳኔ ግልባጭ መስጠት ወይም የቀረበውን ቅሬታ ማስተናገድ ይችላል።

6. የወረዳ ወይም የከተማ አስተዳደር ፍርድ ቤት በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) መሠረት የቀረበለትን ቅሬታ በማየት በሕገ መንግስቱ እና አገራችን በተቀበለቻቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶች ውስጥ

33. Appeal

1. A party who is aggrieved by the decision of the Customary Court may file an appeal to the district or city administrative court take where the appeal is related to one of the following reasons:

a) Applying customary law which undermines the right to equality of disputing parties;

b) Overlooking the rights to be heard or important evidence presented by a disputing party;

c) Applying customary law or practice which violates human rights and basic freedoms recognized under the Constitution and international human rights instruments ratified by our country.

2. A person who has grievance on the decision or order of a Customary Court shall request copy of the decision within 15 days from the date of the decision.

3. A Customary Court shall give a copy of its decision to a person requesting the same within 15 days from the date the request is made.

4. A party aggrieved by the decision of a Customary Court shall file his appeal to a body having jurisdiction within 15 days of accepting the copy of the decision.

5. Notwithstanding the provisions of sub-article 2-4 of this Article, the District Court or the city administration court may give copy of the decision or accept an application for appeal without being bounded by the above time limit where it ascertains the existence of good cause.

6. The District Court or city administration court may decide application brought to it in accordance with sub-article 1 of this Article after considering it in accordance with human rights principles incorporated in the Constitution and international documents accepted by the Country; the decision

የተካተቱ ሰብዓዊ መብቶችን መሠረት በማድረግ አስፈላጊ ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ መስጠት ይችላል። በዚህ መልኩ የተሰጠ ውሳኔ የመጨረሻ ይሆናል።

so rendered shall be final.

34. Executing Judgement or Order Given by the Customary Court

34. በባህል ፍርድ ቤት የተሰጠውን የእርቅ ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ ስለ ማስፈፀም

1. የባህል ፍርድ ቤት ተከላኝ ወይም ምስክር እንዲቀርብ ያስተላለፈውን ትዕዛዝ ወይም የተጠረጠረ ሰው ቀርቦ በመኃላ እዉነቱን እንዲያወጣ የሚሰጠው ትዕዛዝ፣ እንዲሁም የቀረበለትን ጉዳይ ካጣራ በኋላ የሚሰጠውን የእርቅ ውሳኔ በአካባቢ ባህል ሕግ መሠረት ለማስፈፀም ሥልጣን አለው።

2. በባህል ፍርድ ቤት የተሰጠውን ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ ለመፈፀም ግዴታ ያለበት ሰው ቀርቦ እንዲፈጸም በባህል ፍርድ ቤቱ ይታዘዛል። ዉሳኔውን ወይም ትዕዛዙን እንዲፈፀም የታዘዘ ሰው ለመፈፀም ፍላጎት እንደሌለው ፍርድ ቤቱ ከተረዳ፡-

ሀ) ጠርቶ ምክንያቱን ይጠይቃል፤ እንዲፈፀምም ያስጠነቅቃል፤

ለ) በዚህ ንዑስ አንቀጽ ፊደል ተራ (ሀ) መሠረት የተሰጠውን ማስጠንቀቂያ የማይቀበል ከሆነ እንደ ጉዳዩ ተጨባጭ ሁኔታ እና የባህል ፍርድ ቤቱ በሚሰራበት አካባቢ ባለው የባህል ሕግ መሠረት እርምጃ ይወስድበታል።

ሐ) በዚህ ንዑስ አንቀጽ ፊደል ተራ (ለ) መሠረት በተከላኝ ላይ የሚወሰደዉ እርምጃ እንደተጠበቀ ሆኖ በባህል ፍርድ ቤቱ አስፈላጊ ሆኖ ከተገኘ በባህል ሕግ መሠረት ውሳኔውን አስገድዶ ማስፈፀም ወይም የቀበሌ አስተዳደርን በማዘዝ ማስፈፀም ይችላል።

መ) በዚህ ንዑስ አንቀጽ ፊደል ተራ (ሀ እስከ ሐ) ባሉት የእርቅ ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ ለማስፈፀም ጥረት ተደርጎ ዉሳኔውን መፈፀም ካልተቻለ የባህል ፍርድ ቤቱ ማስፈጸም ያልቻለበትን ምክንያት በመጥቀስ የወረዳ ፍርድ ቤት እንዲያስፈፀም ያስተላልፍለታል።

1. The Customary Court shall have the power to enforce the order it has given for the appearance of a defendant or a witness, or order given for the suspect to appear and take oath, or its judgement or order given in accordance with the customary law of the area.

2. A person bound to execute the order or decision of a Customary Court shall be ordered to appear and execute the decision or order of the court. Where the Customary Court understand that the person so summoned has no will or interest:

a) It shall ask him to show cause why it should not be executed where he has no sufficient cause; warn him to execute;

b) Where the person failed to comply with the warning given in accordance with Sub-Article 2(a) of this Article, the Customary Court shall take action in accordance with the customary law of the area;

c) Without prejudice to the sanction imposed in accordance with sub-article 2(b) of this Article, the Customary Court may, where deemed necessary, enforce its decision by using Customary laws or through kebele administration;

d) Where the attempt to execute the judgment or order in accordance with Sub-Articles 2(a –c) of this Article failed, the Customary Court shall notify the District court for implementation, stating the reason why it failed on its side to execute the judgment;

e) The District Court shall execute the

ሠ) በዚህ ንዑስ አንቀጽ ፊደል ተራ (መ) መሠረት የቀረበለትን የእርቅ ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ የወረዳው ፍርድ ቤት በራሱ እንደሰጠ ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ ተቀብሎ ያስፈፅማል።

3. የባህል ፍርድ ቤት የገንዘብ ቅጣትን፣ ካሳን እና በዓይነት የሚፈፀሙ ውሳኔዎችን ሲያስፈጽም በሚሰራበት አካባቢ ባህል ሕግ መሠረት የሚፈፅም ሰው በባህል ህጉ መሠረት እንዲከፍል ማድረግ እንዲሁም ውሳኔውን የሚያስፈፅምበት ሌላ አመቺ ሁኔታን ማዘዝ ወይም መወሰን ይችላል።

4. አንድ ወገን በተሰጠው የእርቅ ውሳኔ ወይም ትዕዛዝ ላይ ለወረዳ ወይም ለከተማ አስተዳደር ፍርድ ቤት ይግባኝ ጠይቆ ከሆነ ይግባኙ እልባት እስኪሰጠው ድረስ አፈፃፀሙ ታግዶ እንዲቆይ ይግባኝ ሰሚጧ ፍርድ ቤት ማዘዝ ይችላል።

ክፍል አምስት
ስለ ባህላዊ ፍርድ ቤቶች አስተዳደር
ምክር ቤት መቋቋም፣
አደረጃጀት፣ ሥልጣንና ተግባር

35. ስለ መቋቋም

1. የባህላዊ ፍርድ ቤቶች ማቋቋም፣ እውቅና አሰጣጥና አስተዳደርን የሚተገብር የክልል የባህል ፍርድ ቤቶች አስተዳደር ምክር ቤት ከዚህ በኋላ “ምክር ቤት” እየተባለ የሚጠራ በዚህ አዋጅ ተቋቁሟል።

2. የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 1 ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ እንደአስፈላጊነቱ የባህል ፍርድ ቤት ምክር ቤት በታችኛው አስተዳደር እርከን ሊቋቋም ይችላል።

3. የምክር ቤቱ ተጠሪነት ለክልሉ ምክር ቤት ይሆናል።

36. የምክር ቤት አባላት

ምክር ቤቱ የሚከተሉት አባላት ይኖሩታል፡-

1. የጠቅላይ ፍርድ ቤት ፕሬዚደንት _____ ሰብሳቢ፣
2. የፍትህ ቢሮ ኃላፊ _____ ምክትል ሰብሳቢ፣

decision referred to it in accordance with Sub-Articles 2(d) of this Article by the Customary Court by taking it as its decision.

3. When enforcing decisions concerning fine, compensation and decisions to be executed in kind, the Customary Court may give decision or order it to be paid according to the customary law of the area in which it carries out its function.

4. When one party takes appeal from judgement or order of a District Court or City Administration Court, stay of execution may be ordered until the case is resolved by the appellate court.

PART FIVE
Establishment of the Administrative
Council, Structure and Power of
Customary Court

35. Establishment

1. The Regional Customary courts Management Council, hereinafter referred to as the "Council", is hereby established to implement the establishment, recognition and management of customary courts.

2. The council will be accountable to the regional council.

36. Council members of the Customary Court

The Council shall have the following members:-

1. President of the Supreme Court _____
_____ Chair person
2. Head of the Justice Bureau _____
_____ Deputy Chair person
3. Head of Women, Children and Youth Affairs Bureau

3. የሴቶች፣ ህጻናት እና ወጣቶች ጉዳይ ቢሮ ኃላፊ _____ አባል፤
4. የባህል ቱርዝም እና ስፖርት ቢሮ ኃላፊ _____ አባል፤
5. የክልል ፖሊስ ኮሚሽን ኮሚሽነር _____ አባል፤
6. የህግ ምርምር ኢንስቲትዩት ዋና ዳይሬክተር _____ አባል፤
7. የክልሉ ጠበቆች ማህበር ፕሬዚዳንት _____ አባል

37. የምክር ቤቱ ሥልጣንና ተግባር

ምክር ቤቱ የሚከተሉት ሥልጣንና ተግባራት ይኖሩታል፡-

1. የዚህን አዋጅ አጠቃላይ አፈፃፀም ይከታተላል፤ ይቆጣጠራል፤ ተገቢውን የማስተካከያ እርምጃ ይወስዳል፡፡
2. የባህላዊ ፍርድ ቤቶች የሚቋቋሙበትን፣ እውቅና የሚያገኙበትን፣ የሚሰፋፉበትን እና የሚደራጁበትን መንገድ ያመቻቻል፡፡
3. የባህል ፍርድ ቤቶች እውቅና አሰጣጥ፣ እውቅና የሚሰረዝበት መስፈርት እንዲሁም ይህንን ተከትሎ የሚቀርቡ አቤቱታዎች እና ቅሬታዎች የሚፈቱበት ሁኔታ ያመቻቻል፡፡
4. መስፈርቱን አሟልተው ለሚቀርቡ የባህል ተቋማት ባህል ፍርድ ቤት ሆነው እንዲደራጁ እውቅና ይሰጣል፤ አስፈላጊ ሲሆንም እውቅናውን ይሰርዛል፡፡
5. የባህላዊ ፍርድ ቤቶች በአገልግሎት አሰጣጥና በአፈፃፀም የሚገጥማቸውን ችግር በጽህፈት ቤት በኩል እየተከታተለ ድጋፍና ክትትል ያደርጋል፡፡
6. የባህላዊ ፍርድ ቤቶች ሥራቸውን ማከናወናቸውን በጽህፈት ቤቱ አማካኝነት በየጊዜው ይከታተላል፤ ይቆጣጠራል፡፡
7. የባህላዊ ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች በየጊዜው ሥልጠናዎችን እንዲያገኙ ያደርጋል፡፡
8. ምክር ቤቱ የራሱን የውስጥ የአሰራር መመሪያ ያዘጋጃል፡፡

- _____ member,
4. Head of Culture, Tourism and Sports Office _____ member,
5. Commissioner of State Police Commission _____ member,
6. Director General of Legal Research Institute _____ member
7. President of the Regional Bar Association _____ member

37. Powers and Duties of the council

The Council shall have the following powers and duties:

1. Monitors, controls the overall implementation of this Proclamation; takes appropriate corrective action.
2. Facilitates the establishment, recognition, expansion and organization of customary courts.
3. Facilitates the recognition of customary courts, the criteria for cancellation of recognition and the resolution of petitions and complaints.
4. Gives approval to cultural institutions that meet the criteria to be organized as a customary court; when it is necessary, it cancels the knowledge.
5. It shall monitor and support on the problems customary courts facing in service delivery and implementation.
6. Through its office, it regularly monitors and controls the performance of the customary courts.
7. Provides regular training to the customary court elders.
8. The Council shall draw up its own internal rules of procedure.

38. Council Meeting Procedure and Decision Making

38. የምክር ቤቱ የሥነ-ምግባር ሥነ-ምግባር እና የውሳኔ አሰጣጥ ሂደት

1. የምክር ቤቱ በዓመት አራት ጊዜ ይሰበሰባል፡፡
2. የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ድንጋጌ እንደተጠበቀ ሆኖ ሰብሳቢው በማንኛውም ጊዜ አስቸኳይ ስብሰባ ሊጠራ ይችላል፡፡
3. ከምክር ቤት አባላት ቢያንስ ከግማሽ በላይ ከተገኙ ምልዓተ ጉባዔ ይሆናል፡፡
4. የምክር ቤቱ ውሳኔ በድምጽ ብልጫ ይሆናል፤ የምክር ቤቱ ድምፅ እኩል ለእኩል በተከፈለ ጊዜ የምክር ቤቱ ሰብሳቢ የደገፈው ሀሳብ አብላጫ ይሆናል፡፡

39. የምክር ቤቱ ሰብሳቢ ሥልጣን እና ተግባር
የምክር ቤቱ ሰብሳቢ ተጠሪነቱ ለምክር ቤቱ ሆኖ የሚከተሉት ሥልጣን እና ተግባራት ይኖሩታል፡-

1. የምክር ቤቱን ይወክላል፡፡
2. በዚህ አዋጅ ለምክር ቤቱ የተሰጡ ተግባራትን ያስፈፅማል፡፡
3. የምክር ቤቱን ስብሰባ ይጠራል፤ ይመራል፤ ያስተባብራል፡፡
4. ይህን አዋጅ ለማስፈፀም በሚወጣ ደንብ ላይ ተለይተው የሚሰጡ ሌሎች ተግባራትን ይፈፅማል፤ ያስፈፅማል፡፡

40. የምክር ቤቱ ምክትል ሰብሳቢ ሥልጣን እና ተግባር

የምክር ቤቱ ምክትል ሰብሳቢ ተጠሪነቱ ለምክር ቤቱ ሰብሳቢ ሆኖ የሚከተሉት ሥልጣን እና ተግባራት ይኖሩታል፡-

1. ሰብሳቢው በማይኖርበት ጊዜ ተክቶ የሰብሳቢውን ሥራ ያከናውናል፡፡
2. በሰብሳቢው ተለይተው የሚሰጡ ሌሎች ተግባራትን ያከናውናል፡፡

Process

1. The council meets four times a year.
2. Without prejudice to sub-article (1) of this article, the chairperson may call an emergency meeting at any time.
3. Where at least 50% of council members are present, it shall be a plenary session.
4. The decision of the Council shall be by majority vote; in the case of an even vote of the council, the proposal supported by the chairperson of the council shall be the majority.

39. Powers and Duties of the Chairperson of the Council

The Chairperson of the Council shall be accountable to the Council and shall have the following powers and duties:-

1. Represents the Council.
2. Executes the duties assigned to the council by this proclamation.
3. Convene, coordinate and leads and the meeting of the Council.
4. Executes other duties specified in the regulations issued to enforce this proclamation; he will do it.

40. Powers and Duties of the Deputy Chairperson of the Council

The Deputy Chairperson of the Council shall be accountable to the chairperson of the Council and shall have the following powers and duties:-

1. In the absence of the chairperson, he shall represent and perform the work of the chairperson.
2. Executes other tasks given by the chairperson.

41. Office of the Council

41. የምክር ቤቱ ጽህፈት ቤት

1. ምክር ቤቱ በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ስር የሚደራጅ ጽህፈት ቤት ይኖረዋል።
2. የክልሉ መንግስት ለጽህፈት ቤቱ አስፈላጊ በጀትና የሰው ሀይል ይመድባል።
3. ጽህፈት ቤቱ ኃላፊ እና ሌሎች አስፈላጊ ሠራተኞች ይኖሩታል።

42. የጽህፈት ቤቱ ኃላፊ ሥልጣን እና ተግባራት
የጽህፈት ቤቱ ኃላፊ ተጠሪነቱ ለምክር ቤቱ ሰብሳቢ ሆኖ የሚከተሉት ሥልጣን እና ተግባራት ይኖሩታል፡-

1. የጽህፈት ቤቱን የዕለት ተዕለት ሥራዎችን ይመራል፤ ያከናውናል።
2. የባህል ተቋማት የሚያቀርቡትን የእዉቅና ጥያቄ ተቀብሎ በመመርመር ለምክር ቤቱ ያቀርባል።
3. የሚቀርቡ ቅሬታዎችንና አቤቱታዎችን መርምሮ ከዉሳኔ ሀሳብ ጋር ለምክር ቤቱ ያቀርባል።
4. በምክር ቤቱ ሰብሳቢ የሚሰጡትን ሌሎች ሥራዎች ያከናውናል።
5. የምክር ቤቱን ውሳኔዎች ያስፈፅማል፤ አፈፃፀማቸውን ይከታተላል፤ የጽህፈት ቤቱን ዕቅድ እና ሪፖርት ለሚመለከተው አካል ያስተላልፋል።

ክፍል ስድስት

ልዩ ልዩ ድንጋጌዎች

43. የገቢ ምንጭ

1. የባህል ፍርድ ቤት የሚከተሉት የገቢ ምንጮች ሊኖሩት ይችላል፡-
  - ሀ) በባህል ፍርድ ቤቱ የሥልጣን ወሰን ውስጥ ከሚገኝ ነዋሪ የሚደረግ ድጋፍ፤
  - ለ) በዚህ አዋጅ አንቀጽ 50 መሠረት ከሚወሰን የገንዘብ መቀጮ የሚገኝ ገቢ፤
  - ሐ) መንግስታዊ እና መንግስታዊ ካልሆኑ ተቋማት ከሚደረግ ድጋፍ የተገኘ ገቢ፤
  - መ) ሌሎች ህጋዊ ከሆኑ የገቢ ምንጮች

1. The Council shall have an office under the Supreme Court of the Region.
2. The state government allocates necessary budget and human resources to the office.
3. The office shall have a head and other necessary staff.

42. Powers and Duties of the Head of the Office

The head of the office shall be accountable to the chairperson of the council and shall have the following powers and duties:-

1. Manages and act up on the day-to-day activities of the office;
2. Collect, examine and submit the request of customary institutions for recognition by the council.
3. Examines complaints and petitions; submits them with a proposal to the council for resolution.
4. Performs other duties assigned by the Chairperson of the Council.
5. Execute the decisions of the Council; monitors their performance; and forward the plan and report of the office to the concerned body.

PART SIX

MISCELLANEOUS PROVISIONS

43. Source of Income

1. The Customary Court shall have the following sources of income:
  - a) The contributions collected from local community under the jurisdiction of the court;
  - b) Fine imposed and collected pursuant to article 50 of this proclamation;
  - c) Income to be collected from government and non-governmental bodies;
  - d) Income collected from other legitimate sources of income.
2. Particulars for the enforcement of this Article sub-

የሚሰበሰብ ገቢ.።

2. የዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) አፈፃፀም በሚወጣ ደንብ ይወሰናል።

44. የገቢ አጠቃቀም ሁኔታ

በዚህ አዋጅ አንቀጽ 43 መሠረት የሚሰበሰብ ገቢ ለሚከተሉት ዓላማዎች ይውላል።

1. የባህል ፍርድ ቤት አገልግሎት አሰጣጥን ለማሻሻል፤

2. ለጽህፈት መሳሪያዎች ግዥና ለተመሳሳይ ወጪ፤ ዝርዝሩ በደንብ ይወሰናል።

45. የመደበኛ ፍርድ ቤቶች ግዴታ

1. ይህንን አዋጅ ሥራ ላይ ለማዋል በሚወጡ ደንብና መመሪያ የሚወሰነው እንደተጠበቀ ሆኖ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሚከተሉት ግዴታዎች ይኖሩታል፡-

ሀ) ጉዳዮች በባህል ፍርድ ቤት እልባት እንዲያገኙ ያበረታታል።

ለ) አቅሙ በፈቀደው ልክ የሎጂስቲክ እገዛ ያደርጋል።

ሐ) በሰብዓዊ መብት ዙሪያ፣ በሥነ-ምግባር መርሆዎች እና አስፈላጊ በሆኑ ሌሎች ጉዳዮች ላይ ለባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች ሥልጠና ይሰጣል፤ እንዲሰጥም ያመቻቻል።

መ) ለክልሉ ምክር ቤት በሚያቀርበው የሥራ ክንውን ሪፖርት ውስጥ የባህል ፍርድ ቤቶችን የሚመለከት የሥራ ክንውን እንዲካተት ያደርጋል።

2. ይህንን አዋጅ ለማስፈፀም በሚወጣ ደንብና መመሪያ የሚወሰነው እንደተጠበቀ ሆኖ የወረዳ ወይም የከተማ አስተዳደር ፍርድ ቤት የሚከተሉት ግዴታዎች ይኖሩታል፡-

ሀ) በዚህ አዋጅ ውስጥ በተደነገገው መሠረት የባህል ፍርድ ቤቶች በወረዳው ወይም በከተማ አስተዳደሩ ውስጥ በሚገኙ ቀበሌያት እንዲደራጁ ያመቻቻል።

ለ) የተቋቋሙ የባህል ፍርድ ቤቶች በሎጂስቲክ እንዲጠናከሩ ያግዛል።

ሐ) የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች እና ፀሐፊ እንዲመረጥ ያደርጋል።

article 1 shall be determined by the regulation to be issued.

44. Utilization of the Income

The income collected in accordance with Article 43 of this proclamation shall be used for the following purposes:-

- 1. To improve service delivery of the Customary Court;
- 2. Purchase of stationery.

45. Obligation of Regular Courts

1. Without prejudice to what may be determined by the regulation and directive to be issued, the Supreme Court has the following obligations:

- a) Encourages disputes to be resolved by Customary Courts;
- b) Support through logistics as much as possible;
- c) Give trainings or cause the training to be given for elders of Customary Court on human rights, ethical values and other necessary matters;
- d) Shall include the works done by Customary Courts in its report to the regional council.

2. Without prejudice to what may be determined by the regulation and directive to be issued, the District Court or City Administration Court shall have the following duties:-

- a) Realizes the establishment of Customary Courts in kebeles located in the district or city administration in accordance with the provisions of this Proclamation;
- b) Support the established Customary Courts through human resource and logistic;
- c) Cause elders and the secretariat of the Customary Court be assigned;
- d) Receive complaints and establish Committee to entertain and decide on disciplinary complaints

መ) ከተካራካሪ ወገኖች ወይም ከሚመለከተው ሌላ አካል በባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች ላይ የሚቀርብን የሥነ-ምግባር ቅሬታ በማስተናገድ ኮሚቴ አቋቁሞ ተጣርቶ ምላሽ እንዲያገኝ ያደርጋል።

ሠ) የባህል ፍርድ ቤቶችን ሥራ አፈፀፀም በማስመልከት በየሩብ ዓመት ሪፖርት እንዲያቀርቡ ያደርጋል፤ ይገመግማል፤ ውጤታማነታችውን ለማሻሻል አስፈላጊውን እገዛ ያደርጋል፤

ረ) በባህል ፍርድ ቤቶች የሚተላለፈውን የቅጣት አፈፀፀም ይከታተላል፤ ጉድለት ሲገኝ አስፈላጊ የእርምጃ እንዲወሰድ ያደርጋል፤

ሰ) በባህል ፍርድ ቤቶች የሚሰጡ ውሳኔዎችን አፈፀፀም ይከታተላል፤ ድጋፍ ሲጠየቅም ያስፈፅማል።

46. የቀበሌ አስተዳደር ግዴታ

ይህንን አዋጅ ለማስፈፀም በሚወጣ ደንብ የሚወሰነው እንደተጠበቀ ሆኖ የቀበሌ አስተዳደር በባህል ፍርድ ቤት ሲጠየቅ የሚከተሉት ግዴታዎች ይኖሩታል፡-

1. የችሎቱን ደህንነት የማስጠበቅ፤
2. የባህል ፍርድ ቤት የሚሰጠውን ትዕዛዝ የመፈፀም ወይም የማስፈፀም፤
3. የገንዘብ ቅጣትን፣ የጉልበት ሥራን እና በዓይነት ሊፈፀሙ የሚገቡ ውሳኔዎችን የማስፈፀም፤
4. ችሎት የሚካሄድበትን ቦታ የማመቻቸት።

47. የባህል እና ቱሪዝም ቢሮ ግዴታ

የባህል እና ቱሪዝም ቢሮ እና በየደረጃው የሚገኙ የዞን፣ የወረዳ እና የከተማ አስተዳደር መዋቅሮቹ የሚከተሉት ግዴታዎች ይኖሩዋቸዋል፡-

1. የባህል ህግ እንዲያድግ ጉዳዩ ከሚመለከተው አካል ጋር ምርምሮችን በማካሄድ ውጤቱ ሥራ ላይ እንዲውል ያደርጋል፤
2. የክልሉን የባህል ህጎች የኮዲፍኬሽን ሥራዎችን ከሚመለከተው አካል ጋር በመሆን ይሰራል፤
3. የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች የባህል ሕግ ላይ ሥልጠና እንዲያገኙ ሁኔታዎችን

lodged against elders of Customary Court;

- e) Cause Customary Courts to present their report; evaluate and support them to improve their effectiveness;
- f) Follows up the enforcement of penalties imposed by Customary Courts and gives necessary directions;
- g) Follows up execution of decisions given by Customary Courts; executes when its support is requested.

46. Obligations of Kebele Administration

Without prejudice to what may be determined by the regulation and directive to be issued, the Kebele Administration has the following obligations when requested by Customary Court:

1. Ensuring the security of the Bench;
2. Executing or causing the execution of orders of the Customary Court;
3. Execution of fines, compulsory labor and other fines in kind;
4. Arranging a place where the Bench carries out its function.

47. Obligations of Culture and Tourism Bureau

Without prejudice to what may be determined by the regulation and directive to be issued, Culture and Tourism Bureau and its zonal, district and city Administration subordinates have the following obligations:

1. Collaborating with other concerned bodies to conduct research aimed at the development of customary law and implementing its findings;
2. Working with concerned bodies to realize the codification customary laws of the region;
3. Facilitating trainings for elders of Customary Court on customary laws;

ያመቻቻል፤

- 4. የባህል ሕግ ከትውልድ ወደ ትውልድ እንዲሸጋገር የበኩሉን ይወጣል፤
- 5. ከክልሉ መደበኛ ፍርድ ቤቶች ጋር በመተባበር የባህል ፍርድ ቤቶችን ገቢ ለማሳዳግ የሚረዳ ዘዴ ይቀይሳል፤

48. የመተባበር ግዴታ

ማንኛውም አካል በዚህ አዋጅ ውስጥ የተካተቱትን ጉዳዮች ሥራ ላይ ለማዋል የመተባበር ግዴታ አለበት፡፡

49. ስለ ባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች ጉባዔ

- 1. የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች ጉባኤ በወረዳ ወይም በከተማ አስተዳደር ደረጃ በዓመት ሁለት ጊዜ ይካሄዳል፡፡
- 2. የባህል ፍርድ ቤት ሽማግሌዎች በጉባዔው ላይ በጋራ ይሳተፋሉ፡፡
- 3. የወረዳ ወይም የከተማ አስተዳደር ፍርድ ቤት ፕሬዝደንት የጉባኤው ሰብሳቢ፤ የወረዳ ወይም የከተማ አስተዳደር ባህል እና ቴሪዝም ጽህፈት ቤት ኃላፊ የጉባዔው ምክትል ሰብሳቢ ይሆናሉ፡፡
- 4. ጉባዔው ከተሳታፊዎች፣ ከጉባዔው ሰብሳቢ እና ምክትል ሰብሳቢ በቀረቡ አጀንዳዎች ላይ ይወያያል፡፡

50. ቅጣት

- 1. የባህል ፍርድ ቤት የአካባቢውን ባህላዊ የክርክር ሥነ ሥርዓት ሕግ የማያከብርን ሰው ለመቅጣት ይችላል፡፡
- 2. በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ስር የተደነገገው እንደተጠበቀ ሆኖ ከዚህ ቀጥሎ የተዘረዘሩት ድርጊቶች በአካባቢው የባህል ሕግ መሠረት ያሉትን ቅጣቶች የሚያስቀጡ ይሆናሉ፡-

ሀ) በባህል ፍርድ ቤት ተከላኸ ሆኖ እንዲቀርብ መጥሪያ ደርሶት ያለ በቂ ምክንያት ሳይቀርብ ከቀረ፤

ለ) የባህል ፍርድ ቤት ሥራውን እያከናወነ ባለበት ጊዜ ያሳሳተ፣ የረበሸ ወይም ችሎት ላይ የባህል ፍርድ ቤት

- 4. Undertake activities which will enable customary laws to transfer from generation to generation;
- 5. In collaboration with District Courts, collecting income needed to strengthen Customary Courts;

48. Duty to Cooperate

Any body shall have the duty to give support in implementing matters covered under this proclamation.

49. Assembly of the Elders of the Cultural Court

- 1. The assembly of elders of Customary Court shall be convened twice a year at District or City Administration level.
- 2. Elders of Customary Court shall take part at the assembly.
- 3. The president of District or the City Administration Court shall be the Chairperson of the Assembly; Head of District or the City Administration Culture and Tourism Office shall be vice chairper of the assembly.
- 4. The assembly shall discuss on agendas presented from the participants, the Chairperson and the Vice-Chairperson.

50. Punishment

- 1. The Customary Court may penalize a person who fails to comply with the customary law procedure.
- 2. Notwithstanding with sub-article 1 of this Article, the following acts shall be penalized in accordance with customary law of the area:
  - a) A person who failed to appear without good cause after duly summoned to appear as a diffendent;
  - b) A person who misleads, disturb the Customary Court while it carries out its functions or who insults, threats, coerces elders of Customary

ሽማግሌን፣ ፀሐፊን፣ ባለጉዳይን ወይም ምስክሮችን የሰደበ፣ የዛተ፣ ያስፈራራ ወይም በማንኛውም ሁኔታ የችሎት ስራ ካስተጓጎለ፤

3. የባህል ፍርድ ቤት ትዕዛዝ ያላከበረ ወይም በሥራው ውስጥ ጣልቃ በመግባት አላስፈላጊ ተዕዕኖ የፈጠረ አካል ላይ በባህል ሕግ መሠረት አስፈላጊውን እርምጃ ሊወስድ ይችላል።

51. ደንብ እና መመሪያ የማውጣት ሥልጣን

1. የክልሉ ምክር ቤት ይህን አዋጅ ሥራ ላይ ለማዋል የሚያስፈልግ ደንብ ያወጣል።
2. የባህል ፍርድ ቤት አስተዳደር ምክር ቤት አዋጁን እና ደንቡን ለማስፈፀም መመሪያ ሊያወጣ ይችላል።

52. ተፈጻሚነት የሌላቸው ሕጎች

ይህን አዋጅ የሚቃረን ማንኛውም ህግ ወይም ልማዳዊ አሰራር በዚህ አዋጅ በተመለከቱ ጉዳዮች ላይ ተፈጻሚነት አይኖረውም።

53. አዋጁ የሚፀናበት ጊዜ

ይህ አዋጅ በክልሉ ምክር ቤት ከፀደቀበት ከ16/11/2016 ዓ.ም ጀምሮ የፀና ይሆናል።

ታርጫ

ዶ/ር ኢንጅነር ነጋሽ ዋጌሾ

የደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያ ህዝቦች ክልል መንግስት
ምክትል ርዕሰ መስተዳደር

Court, Secretary, party or witnesses on the Bench or in any manner disturbs the proceeding of the Bench;

3. The Customary Court may take necessary measure against anyone who failed to obey its order or intervenes in its activities in accordance with customary law.

51. Power to Issue Regulation and Directive

1. The Council of the Region may enact necessary regulation needed to enforce this Proclamation.
2. The Administrative Council of the Regional Customary courts may enact directive to enforce this proclamation and the regulation issued to enforce this proclamation.

52. Inapplicable Laws

Any law, custom, or decisions inconsistent with this proclamation shall be inapplicable.

53. Effective Date

This proclamation shall be effective from 16/11/2024 when it is approved by the Council of Southwest Ethiopia People's Region.

Tarcha

Dr. Eng. Negash Wagesho

Vice President of the Southwest Ethiopian People's
Regional Government